

สมเด็จพระญาณสังวรมหาเถร (สก โกเถื่อน)

สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

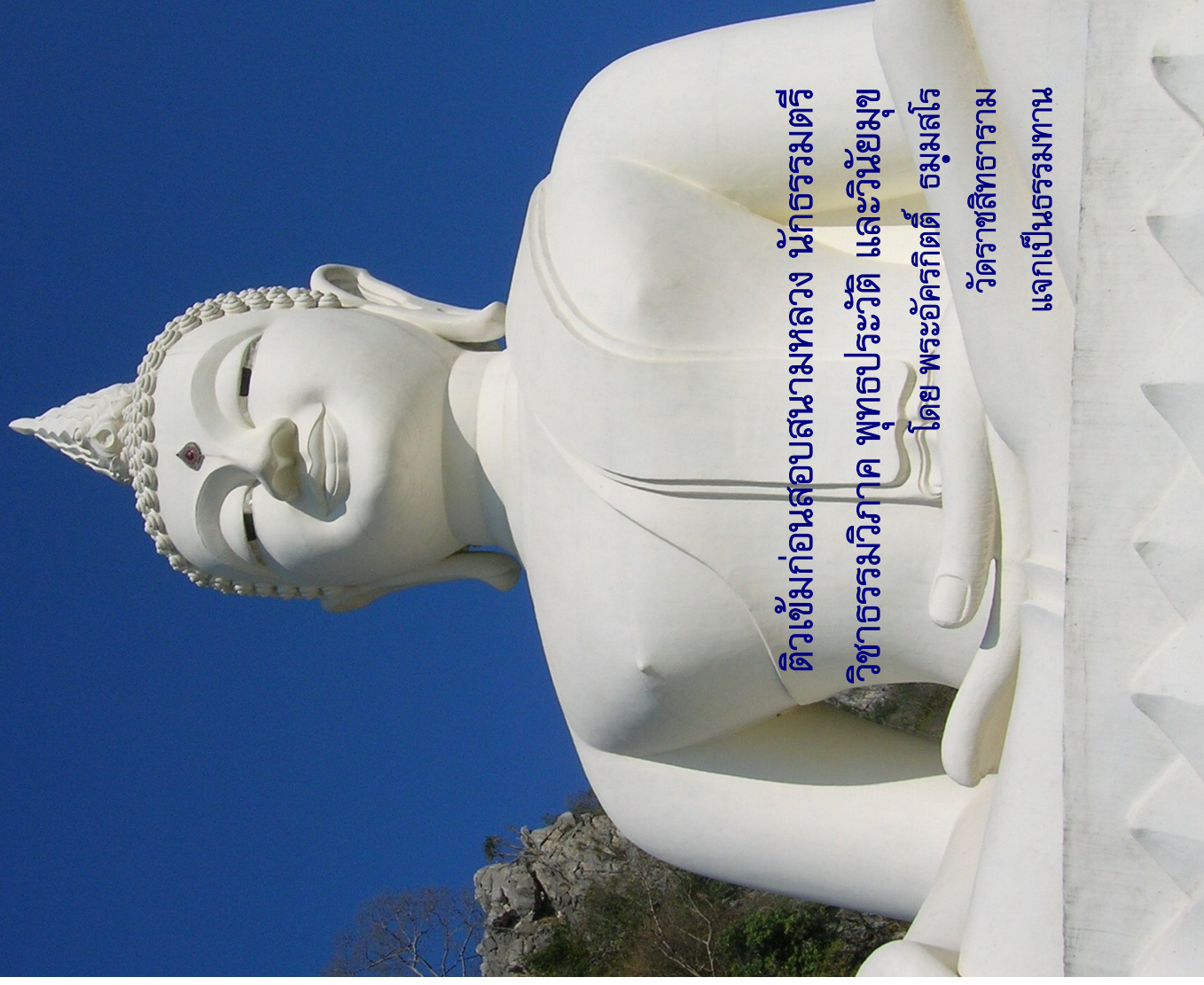
ปลื้มเจ้าอาวาส แห่งวัดราชสิทธิธาราม (พลับ)

แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร

สพฺพเถลี สงฺฆมุตตานี สามคฺคี วุฑฺฒิสถาธิกา

ความปรารถนาของปวงชนผู้เป็นหมู่ ยิ่งความเจริญให้ล้ำเร็ว.

ส. ส.

๓๑. ภิกษุนำที่ตั้งของสงฆ์ไปตั้งในที่ที่แห้ง จะหลีกเลี่ยงได้หรือไม่ จึงจะไม่ใช่เป็นอาบัติ (๕๒)

ตอบ ต้องเก็บด้วยตนเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นเก็บ หรือมอบหมายให้ผู้อื่น จึงจะไม่ใช่เป็นอาบัติ ๑

๓๒. ลักษณะการประเคนประกอบตัวของคอกะไรบ้าง การช่วยกันยกโต๊ะอาหารขึ้นประเคนก็ดี การจับผ้าปูโต๊ะประเคนก็ดี ทั้ง ๒ วิธีนี้ถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด (๕๒)

ตอบ ประกอบด้วยองค์ต่อไปนี้

๑. ของที่จะพึงประเคนนั้นใหญ่โตหรือหนักเกินไป พอคนปานกลาง ยกได้คนเดียว
 ๒. ผู้ประเคนเข้ามาอยู่ในหัตถบาล
 ๓. เขาน้อมเข้ามา
 ๔. กิริยาที่น้อมเข้ามาให้มัน ด้วยกายก็ได้ ด้วยของเนื่องด้วยกายก็ได้ ด้วยโยนให้ก็ได้
 ๕. ภิกษุรับด้วยกายก็ได้ ด้วยของเนื่องด้วยกายก็ได้ ๑
- ไม่ถูกต้อง ๒ วิธี เพราะจะต้องลักษณะองค์ประเคน คือ การช่วยกันยกโต๊ะอาหารขึ้นประเคนมีลักษณะองค์ที่ ๑ ๑ การจับผ้าปูโต๊ะประเคนมีลักษณะองค์ที่ ๓ ๑
๓๓. ทมวดสารูปในเสขยวัตร ว่าด้วยเรื่องอะไร (๕๐)
- ข้อว่า “ไม่เอาเมื่อค้ำกายนั่งในบ้าน” คือไม่ทำอย่างไร

ตอบ ทมวดสารูป ๒๖ ในเสขยวัตร ว่าด้วยเรื่องธรรมเนี่ยมประพฤติเวลาเข้าบ้านแบ่งเป็น ๑๓ คู่ มีคำต่อท้ายว่า “ไปนละเวกบ้าน และนั่งในละเวกบ้าน” ดังนี้ เราจักนั่งหม่มเป็นปริมณฑล ๑, เราจักปกปิดกายดี ๑, เราจักสำรวมดี ๑, เราจักมีตาทอดลง ๑, เราจักไม่เวกผ้า ๑, เราจักไม่หัวเราะเสียงดัง ๑, เราจักมีเสียงข้อย ๑, เราจักไม่โยกกาย ๑, เราจักไม่ไกวแขน ๑, เราจักไม่โคลงศีรษะ ๑, เราจักไม่ทำความดี ๑, เราจักไม่คลุ่มศีรษะ ๑, เราจักไม่เดินกระเหย่งเท้า และนั่งงอศอกเข้า ๑ ไม่เอาเมื่อค้ำกายนั่งในบ้าน **หมายถึง นั่งเท้าแขน ข้างเดียวก็ตาม ๒ ข้างก็ตาม ๑**

คำปรารภ จากผู้เรียบเรียง

วันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๕๓

ข้าพเจ้าจัดทำเอกสารชิ้นนี้เมื่อแรก ก็เนื่องด้วยความซุภราภาพของข้าพเจ้าเอง การท้อใจแต่ละตัวอักษรนั้นก็แสนยาก ความเพียรก็ลดลงตามวัย ข้าพเจ้าจึงใช้วิธีสรุปย่อทั้งเนื้อหา และข้อสอบเก่า พิมพ์ลงในคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ผ่านตา ผ่านมือสร้างความคุ้นเคย ต่อมาเมื่อได้พิมพ์แจกเพื่อนภิกษุสงฆ์แฉะรอบอกไป ปรากฏว่า เสียงตอบรับดีมาก ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ควรจะปรับปรุงเนื้อหาให้เข้มข้นขึ้น และทำแจกเป็นสาธารณกุศล

เอกสารสรุปนี้ข้าพเจ้าทำแจกด้วยปรารถนาผู้เฒ่าผู้แก่เช่นเดียวกับข้าพเจ้า ที่ต้องมาเรียนหนังสือตอนชราที่มันลำบากเหลือเกิน อ่านเป็นสิบ ๆ รอบก็ทำอะไรไม่ค่อยได้ จำได้ก็ไม่ได้แม่นยำ เช่นกาลก่อน ซึ่งการสอบเขาต้องการความแม่นยำเสียด้วย แม้เรียงผิดลำดับก็ถูกตัดคะแนน

สำหรับตัวอย่างข้อสอบนั้นไม่แนะนำให้อ่านคำถาม แล้วอ่านคำตอบไปด้วย จากประสบการณ์ของข้าพเจ้า อ่านแล้วมักจะอ่านเลย ไม่เหลืออะไรไว้ในความทรงจำ ควรอ่านคำถามแล้วปิดคำตอบ ถ้าคิดไม่ออกจำไม่ได้ ควรกลับไปเปิดตำรา หากคำตอบเลี้ยวรอบหนึ่ง ก็จะสร้างความคุ้นเคยเหมือนการเปิดพจนานุกรม จากนั้นค่อยดูเฉลย วิชาวิญญูชนี่ข้าพเจ้าย่นย่อมาจากข้อสอบย้อนหลังไปสี่สิบกว่าปี เลขในวงเล็บจะเป็นตัวบอกว่า ออกข้อสอบบ่อยแค่ไหน การตอบนั้นควรควรตอบให้กระชับ ตรงจุดตรงประเด็น มีต้องตอบนั้นท้วงพ่วงเช่นที่ข้าพเจ้าทำ ที่ข้าพเจ้าทำคำตอบแบบครอบจักรวาล ก็เป็นเพราะการย่นย่อข้อสอบหลาย ๆ ปีนั่นเอง บางทีในหัวข้อเดียวกันหลายปี ก็เอามารวมอยู่ในข้อเดียว

เทคนิคการจำนั้นก็เป็นเรื่องของแต่ละท่าน สำหรับข้าพเจ้าผู้มิถุนธรรมนะ ความทรงจำเลื่อมถอย เลอะเลือน ย่อมต้องใช้ลูกกลูกขงทุกวิถีที่จะทำให้อ่านได้ ก็จะขอแนะนำเทคนิคไว้เพื่อเป็นสิ่งช่วย ด้วยความที่เนื้อหาการสอบถึง ๔ วิชา อาจจะมีมากเกินพอสำหรับผู้ที่บางเฉพาะช่วงเข้าพรรษา ๓ เดือน จึงต้องมีเทคนิคในการจำ ในวิชาวิญญูชน ข้อย่างคำว่า อัครวิญญูชน กับ อณาคริวิญญูชน ข้าพเจ้านั่งอ่านไปอ่านมาอยู่

๒๒. ที่ลับตา กับ ที่ลับหู ต่างกันอย่างไร ที่ลับหู ๒ นั้น เป็นทางให้ปรับเอาปิดได้ มากน้อยกว่ากันอย่างไร (๕๐,๕๗,๕๓,๓๗,๓๓,๓๒)

ตอบ ที่ลับตา คือ **ที่ที่สัตว์ดูกำบัง แลเห็นไม่ได้ แต่ห่าง ไม่ได้ยินเสียงพูด**

ภิกษุหนึ่งเงที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง(หนึ่งต่อหนึ่ง) เป็นทางให้ปรับเอาปิด**ปาราชิก**

สังฆาทิเสส หรือ ปาจิตตีย์ (๓๘) เป็นทางให้ปรับเอาปิด**ปาราชิก**

ภิกษุหนึ่งเงที่ลับหูกับหญิงสองต่อสอง(หนึ่งต่อหนึ่ง) เป็นทางให้ปรับเอาปิด**สังฆาทิเสส**

หรือ ปาจิตตีย์

ที่ลับตาเป็นทางให้ปรับเอาปิดมากกว่า ๆ

๒๓. ผ้าไตรจีวรคือผ้าอะไร ได้แก่อะไรบ้าง (๔๘,๔๐,๓๕,๓๕,๒๗) อธิษฐานจิรวร

กับ อติเรกจีวร ต่างกันอย่างไร (๓๗,๓๓)

ตอบ ผ้าไตรจีวรคือผ้า ๓ ผืน ที่ทรงอนุญาตให้ภิกษุอธิษฐานไว้ใช้สำหรับตนเอง ได้แก่

สังฆาฏิ (ผ้าคลุม), อุตตราสงค์ (ผ้าห่ม), อัตตราภก (ผ้าถุง) อธิษฐานจิรวร **หมายถึง**

ผ้าที่ทรงอนุญาตให้ภิกษุมีได้ ๓ ผืน อติเรกจีวร ได้แก่จีวรอันไม่ใช่ของอธิษฐาน ไม่ใช่

ของวิกัป ทั้งไม่จำกัดจำนวน ๆ

๒๔. ผ้าจีวรที่ทรงอนุญาตให้ใช้ได้ทำด้วยวัตถุชนิด อะไรบ้าง (๔๕,๔๐)

ตอบ ผ้าจีวรที่ทรงอนุญาตให้ใช้ได้ ทำด้วยวัตถุ ๖ ชนิด ดังนี้

๑. โงม ทำด้วยเปลือกไม้ เช่น ฝักลินิน
 ๒. กပ္ปาลี ทำด้วยฝ้าย คือ ฝัถัมภย
 ๓. โกละยุย ทำด้วยไหม คือ ฝัถัมภย
 ๔. กมฺพลี ทำด้วยขนสัตว์ เช่น ฝัถัมภย
 ๕. สานี ทำด้วยเปลือกไม้สถานะ เช่น ฝัถัมภย
 ๖. ภญฺคิ ทำด้วยสังกะสี
๒๕. ภาสิช ๕ ที่ภิกษุปรับประเคนแล้วเก็บไว้ฉันได้ไม่เกิน ๗ วัน ได้แก่อะไรบ้าง (๔๘,๓๔)
๒๕. ๓๔) น้ำตาลจัดเข้าเภสัชชนิดใด (๔๓)

ตอบ ภาสิช ๕ ได้แก่ **เนยข้น เนยจืด น้ำอ้อย น้ำตาลจัดเข้าหน้าอ้อย ๆ**

เรื่องปาจิตตีย์ถ้าออกข้อสอบ ๑๐ ปีให้หลังมานี้ จะออกข้อสอบมาถามชื่อวรรคเท่านั้น ก็ควรจำชื่อให้ได้ ส่วนเนื้อหาที่ควรอ่านให้ครบเสียไว้นี้ ปีล่าสุด (๕๐) ออกขนาดของผ้าอาบน้ำฝนมา อยู่ตอนท้ายของรัตนวรรค มีอยู่ ๔-๕ รายการขอให้หมด ส่วนเรื่องเสขียวัตถ์ ก็เช่นเดียวกัน เช่น ข้อสอบปี ๔๒ ออกคำถามว่า เสขียวัตถ์แต่ละหมวด ว่าด้วยเรื่องอะไร เช่นนี้ก็ควรต้องท่องให้ได้ เพราะมีแค่ ๔ หมวดเอง

วิชาพุทธประวัติ ควรจำเวลา สถานที่ บุคคล เหตุการณ์ ธรรมะที่แสดงให้แม่นยำ เช่น ทรงอธิษฐานเพศบรรพชิต ที่ริมฝั่งแม่น้ำอนโณมา ณ อนุพยัมพวัน แคว้นมัลลละ หรือทรงปลงอายุสังขาร (๕๐) ณ ปาวาลเจดีย์ บ้านเวสุมคาม เมืองไพศาลี แคว้นวัชชี เป็นต้น

ส่วนวิชาเรียงความกระตุกรรม ควรจำแบบฟอร์ม ให้ขึ้นใจ เขียนเข้าไปเข้ามาหลาย ๆ รอบ ก็จะช่วยได้มาก ระวังเรื่องลงมือ และความสะอาดให้มาก ควรเขียนตัวใหญ่ ๆ เพราะผู้ตรวจ มักเป็นพระผู้ใหญ่

ทฤษฎีความคิดเขียนให้คล่องมือ อย่างอ่านอย่างเดียว แล้วคิดว่าจำได้ คัพท์พระบาลีบางคำ จำได้ว่าอ่านอย่างไร แต่เวลาเขียนจริง สะกดไม่ถูกต้อง ตกหล่นบ้างนึกไม่ออกบ้าง เรียงลำดับไม่ถูกต้อง แม้คำพื้น ๆ พบบ่อย ๆ เช่น พระอรหันต์ชื่อนภเวเวลาเขียนจริง บางทีนึกไม่ออกว่า ใช้ นอหนุ หรือ ณะณะ เป็นต้น

อนึ่งในปีนี้ ดำริจัดทำเอกสารนี้ แจกจำนวน ๒๐,๐๐๐ เล่ม ผู้มีจิตศรัทธาสามารถสมทบทุนจัดสร้างธรรมทาน โดยโอนเงินเข้าบัญชีกองทุนเพื่อสร้างธรรมทาน บัญชีออมทรัพย์ อ.อมลสิน สาขาเจริญพาศน์ เลขที่ ๐1-๐117-20-073889-9 ชื่อบัญชี **พระอัครกิตติ์ ธมฺมสโร** ขอเมตตาอนุญเป็นอนุอย่างสูง ๆ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ปัญหาวิชาธรรมวิภาค และคติปฏิบัติ	๖
พุทธประวัติ (ย่อ)	๒๐
บางส่วนของพระประวัติโมกข์ ๒๒๗	๓๕
ตัวอย่างข้อสอบสนามหลวงวิชาการมัธยม	๔๒

เรียบเรียงโดย พระอัครกิตติ์ ธมฺมสโร วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๕๓

ปัญหาวิชาธรรมวิภาค

๑. ธรรมมีอุปการะมาก ได้แก่อะไรบ้าง บุคคลผู้ขาดธรรมนั้นจะเป็นเช่นไร (๔๘)
ตอบ ได้แก่ สติ ความระลึกได้ และสัมปชัญญะ ความรู้ตัว ๆ

จะเป็นคนหลงลืม จะทำอะไรจะพูดจะคิดอะไรมักผิดพลาด ๆ

๒. การที่บุคคลพบทุกข์แล้วละดูกลัวว่าจะถูกกัดตาย จัดเป็นโศตตปะยะ ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด (๕๑)

ตอบ ไม่ได้ ๆ เพราะไม่ใช้ความเกรงกลัวตอบาป ๆ

๓. ทริกับโศตตปะยะ ต่างกันอย่างไร (๔๙) เป็นธรรมคุ้มครองโลกอย่างไร
ตอบ ต่างกันอย่างไร ทริ คือ ความละอายใจตนเองที่จะประพฤติดีชั่ว ส่วนโศตตปะยะ คือ ความเกรงกลัวผลของความชั่วที่ตนจะได้รับ ๆ

เพราะเมื่อบุคคลทั้งหลาย มีธรรม ๒ ประการนี้ประจําใจ ย่อมไม่ทำผิดทำบาป ไม่เบียดเบียน หรือสร้างความเจ็บช้ำน้ำใจให้กันและกัน ๆ

๔. ในทางโลก ดูคนงามกันที่รูปร่างกายตา ในทางพระพุทศศาสนา ดูคนงามกันที่ไหน (๕๐)

ตอบ ในทางพระพุทศศาสนา ดูคนงามกันที่มีคุณธรรมอันทำให้งาม ๒ ประการ คือ ขันติ ความอดทน และโลธัจจะ ความสงบเสงี่ยม ๆ

๕. ขันติกับโลธัจจะ ต่างกันอย่างไร และควรประกอบธรรมทั้ง ๒ นี้ในขณะไหน เป็นธรรมที่ทำให้งามได้อย่างไร (๕๗)

ตอบ ขันติ คือ ความอดทน โลธัจจะ คือ ความสงบเสงี่ยม เจริญเมื่อเจียมตัว ถ่อมตน ต่างกันที่ ขันติ เป็นความงามภายใน โลธัจจะ เป็นความงามภายนอก ควรประกอบธรรมทั้งสองนี้เสมอ ฝึกให้เป็นนิสัย เวลาต้องปฏิบัติสัมพันธ์กับผู้อื่น ก็จะได้รับความสะดวก ความเกรงใจ แม้ผู้พบเห็น มิได้ปฏิบัติสัมพันธ์ด้วยก็ชื่นชม นิยมชมชอบ ๆ

ผู้ที่สมบุรณ์ด้วยธรรมทั้ง ๒ นี้ ย่อมมีใจหนักแน่นไม่แสดงควมวิการออกมาให้ปรากฏ แม้จะประสบความดีใจ เสียใจ ก็อดกลั้นได้ รักษากาย วาจา ใจให้สุภาพ สงบเสงี่ยมเป็นปกติไว้ได้ จึงทำให้งาม ๆ

๑๕. อุตริมมุตตธรรม คืออะไร มีอะไรบ้าง (๔๙,๕๐,๕๑,๕๒,๕๓,๕๔,๕๕)

ตอบ อุตริมมุตตธรรม คือ ธรรมอันยิ่งของมนุษย์ มี ๗ อย่าง ได้แก่ ฌาน วิโมกข์ สภาธิ สมบัติ มรรค ผล นิพพาน ๆ

๑๖. ปาราศิก ๔ ข้อไหนเป็นลจิตตกะ ข้อไหนเป็นอจิตตกะ ทำไมเป็นเช่นนั้น (๔๓, ๔๐,๒๘) ข้อไหนเป็น สภาณัตติกะ ข้อไหนเป็นอนาณัตติกะ (๔๑,๔๐,๓๕,๒๘)

ตอบ ปาราศิกทั้ง ๔ ข้อนี้เป็นลจิตตกะ ที่เป็นเช่นนั้น เพราะตั้งด้วยจิตใจ เกิดขึ้นโดยมีเจตนาเป็นสัมมุขานัน ๆ

ข้อ ๑ และ ๔ เป็น อนาณัตติกะ เพราะใช้ผู้อื่นทำไม่เป็นอาบัติ ข้อ ๒ และ ๓ เป็น สภาณัตติกะ เพราะใช้ผู้อื่นทำก็ต่ออาบัติ ๆ

๑๗. อทินนาทานลักขบาท กําหนดราคาทรัพย์ เป็นวัตถุแห่งอาบัติไว้อย่างไรบ้าง (๕๒,๕๓,๕๔)

ตอบ ทรัพย์ราคาตั้งแต่ ๕ มาสก หรือ ๑ บาทขึ้นไป ต้องปราชิก, ๑ - ๕ มาสก ต้องถูกลักขัย ตั้งแต่ ๑ มาสกลงมา ต้องทุกกฏ ๆ

๑๘. ภิกษุมีความกําหนดจับต้องกายหญิง กะเทย บุรุษ ลัตว์ดิรัจฉานเพศผู้ ลัตว์ดิรัจฉานเพศเมีย ต้องอาบัติอะไร (๔๙,๕๐,๕๑,๕๒,๕๓)

ตอบ ภิกษุมีความกําหนด จับต้องกายหญิงต้องลักขาศิกาส, กะเทย หรือบัณฑิตจะวต้องถูกลักขัย, บุรุษ และลัตว์ดิรัจฉาน ต้องทุกกฏ ๆ

๑๙. คำว่า มาตุคาม ในสังฆาทิเสส ลิกขาบทที่ ๒, ๓, ๔ และ ๕ ต่างกันอย่างไร (๕๒)

ตอบ มาตุคามใน ลิกขาบทที่ ๒ ถือเอาหญิงเดียวสภเป็นหลัก (๓๔) ลิกขาบทที่ ๓ - ๕ ถือเอาความรู้เดียวสภเป็นหลัก ๆ

๒๐. คำว่า ลจิตตกะ กับ อจิตตกะ มีความหมายว่าอย่างไร (๔๘,๔๙,๕๒)

ตอบ ลจิตตกะ คือ อาบัติที่ต้องเพราะมีเจตนาล่วงละเมิด อจิตตกะ คือ อาบัติที่ต้องแม้ไม่มีเจตนาล่วงละเมิด ๆ

๒๑. ภิกษุที่ต้องอาบัติเพราะทรัพย์ของตนเองงมมีหรือไม่ จึงชี้แจง (๓๙)
ตอบ มี คือ การหนีภาษี หรือ ลุงกษาคะ ต้องอาบัติตามจำนวนเงินที่หนีภาษี ๆ

๑๑. อุปสัมปทา การอุปสมบท มี ๓ วิธี ในปัจจุบันใช้วิธีไหน กำหนดลงอย่างไรบ้าง
ไว้เท่าไร (๔๗,๔๐,๓๗,๓๖)

ตอบ การอุปสมบท มี ๓ วิธีได้แก่ **เอหิภิกขุอุปสัมปทา โดยพระศาสดา ๑, ติสระณคณนอุปสัมปทา โดยพระสงฆ์ ๑ และยติจตุตถภิกขุอุปสัมปทา โดยสงฆ์ ๑** ปัจจุบันใช้วิธี **ยติจตุตถภิกขุอุปสัมปทา** กำหนดลงไว้อย่างไรบ้าง **๑๐ รูป ในมัธยมประเทศ ๕ รูป ในปัจจุบันประเทศ ๖**

๑๒. ภิกษุฆ่าสัตว์เป็นอาบัติอะไร (๓๖,๓๓) ปาราชิกลักษณะที่ ๓ และ ๔ ความว่าอย่างไร (๔๒,๓๙)

ตอบ **ภิกษุฆ่าสัตว์มนุษย์ ถ้าสำเร็จ ต้องอาบัติปาราชิก ถ้าไม่สำเร็จแต่บาดเจ็บ ต้องอาบัติถุลลัจจัยไม่ถึงอย่างนั้น ต้องอาบัติทุกกฏ, ภิกษุพยายามฆ่าตนเอง ต้องอาบัติทุกกฏ, ภิกษุฆ่าสัตว์อื่น ต้องอาบัติตามวัตถุ ๖**

ปาราชิกลักษณะที่ ๓ ความว่า **ภิกษุแก่สังฆามุขยให้ตาย ต้องอาบัติปาราชิก, ปาราชิกลักษณะที่ ๔ ความว่า ภิกษุพูดอวดอุตริมนุสสรธรรมที่ไม่เป็นตน ต้องอาบัติปาราชิก ๖**

๑๓. ปาราชิก ลักษณะที่ ๒ และ ๔ มีความว่าอย่างไร (๔๓)
ตอบ ลักษณะที่ ๒ ความว่า **ภิกษุถือเอาของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ได้ราคา ๕ มาสก ต้องอาบัติปาราชิก, ลักษณะที่ ๔ ความว่า ภิกษุพูดอวดอุตริมนุสสรธรรมที่ไม่เป็นตน ต้องอาบัติปาราชิก ๖**

๑๔. สังฆาริมทรรพ์ และ อสังฆาริมทรรพ์ คือทรรพ์เช่นไร ภิกษุจะต้องอาบัติถึงที่สุดเพราะลักษณะทรรพ์ทั้ง ๒ อย่างนั้นเมื่อใด (๔๐,๓๙)

ตอบ สังฆาริมทรรพ์ คือ **ทรรพ์ที่เคลื่อนที่ได้** ได้แก่ ปคูลัตถ์ และสัตถ์วาหณะ เช่น พระ แกะ สุกร โค กระบือ เป็นต้น อสังฆาริมทรรพ์ คือ **ทรรพ์ที่เคลื่อนที่ไม่ได้** ได้แก่ ที่ดิน เรือน เป็นต้น ๖

ภิกษุต้องอาบัติถึงที่สุดเพราะลักษณะทรรพ์ เมื่อทรรพ์เคลื่อนจากฐาน อสังฆาริมทรรพ์ เมื่อเจ้าของเดิมละกรรมสิทธิ์ ๖

๖. บุคคลทำเช่นไร จึงได้ชื่อว่าบุพการีบ้าง กติบัญญัติไว้บ้าง (๔๗) จงแสดงตัวอย่างประกอบกับอธิบาย (๔๘)

ตอบ บุคคลที่ทำคุณแก่ผู้อื่นก่อน ชื่อว่าบุพการี บุคคลที่รู้คุณที่ทำมาแล้ว ชื่อว่า **กตัญญู** บุคคลที่ตอบแทนคุณท่าน ชื่อว่า **กตเวทิตี** ผู้ที่ชื่อบุพการี ได้แก่ **พระพุทธเจ้า ให้คุณแก่พุทธบริษัทก่อน ด้วยการทรงแนะนำสั่งสอนให้รู้ดี รู้ชอบตามพระองค์ เพื่อให้ได้บรรลุประโยชน์ทั้ง ๓ คือ ประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้า และประโยชน์อย่างยิ่งคือพระนิพพาน, บิดามารดา ให้คุณแก่บุตรธิดา, ครูบาอาจารย์ ให้คุณแก่ลูกศิษย์ เป็นต้น**

ผู้ที่ชื่อกตัญญูเวทิตี ก็คือ พุทธบริษัท บุตรธิดา ลูกศิษย์ รัฐบาลของบุพการี และตอบแทนท่าน เช่น สืบทอดพระศาสนา บำรุงพระศาสนา บูชาด้วยอามิสบูชาบ้าง บูชาด้วยปฏิบัติบูชาคือปฏิบัติตามคำสั่งสอนบ้าง เป็นการแสดงกตัญญูเวทิตีต่อพระพุทธเจ้า, เลี้ยงดูปู่เมื่อท่านแก่ชรา ช่วยทำกิจการงานต่าง ๆ ของท่าน ดำรงรักษาชื่อเสียงวงศ์ตระกูล ประพฤติตนให้ดีเหมาะจะรับทรัพย์มรดก ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้เมื่อท่านถึงแก่กรรม เป็นการแสดงกตัญญูเวทิตีต่อบิดามารดา และแสดงความเคารพท่าน เสนอตัวรับใช้ท่าน เชื้อฟุ้งคำแนะนำ คำสั่งสอนของท่าน และปฏิบัติตาม เป็นการแสดงกตัญญูเวทิตีต่อครูบาอาจารย์

๗. ทุจริต คืออะไร มีเท่าไร อะไรบ้าง
ตอบ ทุจริตมี ๓ อย่าง คือ

๑. **กายทุจริต** การทำความชั่วทางกาย เช่น การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เบียดเบียนสัตว์ ทำร้ายสัตว์ การลักขโมย การผิดลูกเมียคนอื่น
๒. **วจีทุจริต** การทำความชั่วทางวาจา เช่น การพูดโกหก คำหยาบ ส่อเสียด เพ้อเจ้อ
๓. **มโนทุจริต** การคิดเลวคิดชั่ว เช่น คิดฆ่าเขา คิดอยากได้ของเขา คิดผิดทำนองคลองธรรม ๖

๘. พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า คือใคร รวมเรียกว่าอย่างไร รัตนะ ๓ นั้น มีคุณอย่างไร (๕๑,๕๓) ได้ชื่อว่ารัตนะ เพราะเหตุไร (๕๘)

ตอบ พระพุทธเจ้า คือผู้ที่ออกแสวงหาความหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง และสั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตาม พระธรรมเจ้า คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้าเมื่อพระองค์ปรินิพพานไปแล้ว พระสงฆ์เจ้า คือผู้ที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สืบทอดพระศาสนาจนมาถึงปัจจุบัน สั่งสอนให้บุคคลทั่วไปประพฤติดีประพฤติชอบ ไม่ละเมิดศีล รวมเรียกว่า พระรัตนตรัย ๑

รัตนะ ๓ คือ

๑. **พุทธรัตนะ** มีคุณคืออตรัสรู้ในอริยสัจ ๔ ด้วยตนเอง และสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม

๒. **ธรรมรัตนะ** มีคุณคือ ย่อมรักษาไม่ให้ผู้ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมตกไปสู่โลกอันชั่ว สอบอายุภูมิ ๔ เป็นต้น

๓. **สังฆรัตนะ** มีคุณคือ ปฏิบัติดีปฏิบัติตาม ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สั่งสอนให้ผู้อื่นรู้ตาม และสืบทอดพระศาสนา

เพราะเป็นของมีคุณค่าและหาได้ยาก เหมือนเพชรนิลจินดาที่มีค่านำมาประกบโยชน์และความสุขมาให้แก่ผู้เป็นเจ้าของ ๑

๙. เพราะเหตุไร หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงลอมเรื่องการทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง (๕๗)

ตอบ เพราะใจเป็นธรรมชาติสำคัญ ถ้าใจเศร้าหมอง ก็เป็นเหตุให้ทำชั่ว การทำชั่วมีผลเป็นความทุกข์ ถ้าใจผ่องแผ้ว ก็เป็นเหตุให้ทำดี การทำดีมีผลเป็นความสุข ๑

๑๐. มโนสุจริตคืออะไร มีอะไรบ้าง (๕๐)

ตอบ คือ การประพฤติชอบด้วยใจ ๑

ไม่โลกอยากได้ของเขา ๑, ไม่พยายามปกป้องร้ายเขา ๑, เห็นชอบตามคลองธรรม ๑ ๑

๗. โทษอย่างไรเรียกว่า โลกวัชชะ อย่างไรเรียก ปณณัตติวัชชะ (๔๔,๔๑,๔๐,๓๖, ๓๕,๓๔,๒๕)

ตอบ ที่เป็นโทษทางโลก ผิดกฎหมายบ้านเมือง **ผู้ไม่ใช้ภิกษุทำเขาก็ผิด** เรียกโลกวัชชะ, มีโทษทางพระวินัย แต่ไม่ผิดกฎหมายบ้านเมือง คือ**ผู้ไม่ใช้ภิกษุทำเขาก็ไม่จัดว่าผิด** เรียกปณณัตติวัชชะ ๑

๘. อะไรเรียกว่าลุมภูฐานแห่งอาบัติ มีเท่าไร บอกมาดู (๕๒,๕๐)

ตอบ ลุมภูฐานแห่งอาบัติ คือ ที่เกิดแห่งอาบัติ โดยตรง มี ๔ คือ ลำพังกาย ๑, ลำพังวาจา ๑, ลำพังกายกับจิต ๑, ลำพังวาทกับจิต ๑ **เสื่อว่าตามบาลี มี ๖ คือเพิ่ม กาย วาจา ๑ และ กายวาจาจิต ๑**

๙. กิจที่บรรพชิตไม่ควรทำซึ่งเรียกว่า อกรรมกิจ มีกี่อย่าง อะไรบ้าง (๔๙,๔๘, ๔๔,๓๒) นิสสัยคืออะไร มีอะไรบ้าง (๔๓,๓๙,๓๕) อกรรมกิจ และนิสัย รวมเรียกว่าอะไร (๔๗,๓๐)

รวมเรียกว่าอะไร (๔๗,๓๐)

ตอบ อกรรมกิจมี ๔ อย่าง ได้แก่ **เทพมณเฑียร ๑, ลักของเขา ๑, สกัถ์ ๑ และ พุด อวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน ๑**

นิสัย คือ กิจที่บรรพชิตควรทำ หรือเครื่องอาศัยของบรรพชิต มี ๔ อย่าง ได้แก่ **ปิตนบาท ๑, นุ่งห่มผ้าบังสุกุล ๑, อยู่โคนไม้ ๑ และฉันยานาคองด้วยน้ำมูลร่น่า ๑** อกรรมกิจ และนิสัย รวมเรียกว่า **อนุศาสน์ ๘ ๑**

๑๐. ปริสลมบัติคืออะไร (๓๗) ผู้ที่จะอุปสมบทต้องพร้อมด้วยวัตถุสมบัติกี่ประการ อะไรบ้าง (๔๑,๓๙)

ตอบ ปริสลมบัติ คือ **ภิกษุผู้ร่วมประชุมสงฆ์**, ผู้อุปสมบทต้องพร้อมด้วยวัตถุสมบัตินี้สำคัญ ๕ ประการ คือ

- ๑. เป็นมนุษย์ผู้ชาย
- ๒. มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์
- ๓. ไม่เป็นมนุษย์วิบัติ เช่นถูกต้อน หรือเป็นกะเทย
- ๔. ไม่เคยทำอนันตริยกรรม
- ๕. ไม่เคยต้องปาราชิก หรือไม่เคยเข้ารีตเดิยธีย์

ธรรมนิยมไม่ให้เห็นแสดงธรรม แก่บุคคลที่แสดงอาการไม่เคารพ ๑, และ ปกิณกะ ๓ ธรรมนิยมถ่ายทอดจากระบัสถภาวะ ๑ (๔๒,๓๖) ๘. อธิกรณสมณะ ๗ ว่าด้วยวิธีระงับ อธิกรณ์ (๓๘) ออกข้อสอบถาม ว่า วินัยมุขกถัมภ์ที่ ๙ ว่าด้วยเรื่องอะไร ตอบ ว่าด้วยเรื่อง อธิกรณสมณะ ฯ

๔. ลิกขา กับ ลิกขาบท ต่างกันอย่างไร (๔๗,๔๕,๔๓,๓๗,๓๔,๓๒,๓๑,๒๒,๒๑,๒๘) ลิกขามีหน้าที่ต่างกันอย่างไร (๓๙)

ตอบ ลิกขา คือ ข้อที่ควรศึกษา คือ ศีล สมภาณี ปัญญา ลิกขาบท คือ พระวินัยบัญญัติ มาตราหนึ่ง ๆ ลิกขา ๓ มีหน้าที่ต่างกันดังนี้ คือ กำจัดกิเลสอย่างหยาบอันให้ล่วงทางกาย ทางวาจา เรียกว่า วิติกมมะ สมภาณีสำหรับกำจัดกิเลสอย่างกลางที่ให้กัลลภสูตรใจ เรียกว่า ปริยภูฐาน ปัญญา สำหรับกำจัดกิเลสอย่างละเอียดที่ตนเองอยู่ในสันดาน เรียกว่า อนุสัย ฯ

๕. อากาการที่ภิกษุต้องอาบัติสี่เท่าไร อะไรบ้าง (๕๐,๔๕,๔๑,๓๑) ต้องด้วยอากาการอย่างไร ถือว่าเสียหายนมากที่สุด (๔๓,๔๑)

ตอบ อากาการที่ภิกษุต้องอาบัติ มี ๖ อากาการ ได้แก่

- ๑. ต้องด้วยไม่ละอาย ถือว่าเสียหายนมากที่สุด
- ๒. ต้องด้วยไม่รู้ ลังนี้ เป็นอาบัติ
- ๓. ต้องด้วยสงสัยแล้วขึ้นทำลง
- ๔. ต้องด้วยเห็นว่าควร ในสิ่งไม่ควร
- ๕. ต้องด้วยเห็นว่าเป็นอาบัติ

ปิยสญญิตา คืออย่างไร ตอบ คือ ต้องอาบัติด้วยเห็นว่าไม่ควร ในสิ่งที่ควร

- ๖. ต้องด้วยลืมสติ
- ๖. ภิกษุฆ่าสัตว์ไว้ตาย และพยายามฆ่าตนเอง ต้องอาบัติอะไร (๔๘,๔๔,๔๐) ตอบ ภิกษุฆ่ามนุษย์ ต้องอาบัติปราชิก, ฆ่าอมนุษย์ ต้องอาบัติตุลลัจฉัย, ฆ่าสัตว์ ต้องอาบัติปาจิตติย, ฆ่าตนเอง ต้องทุกกฏ ฯ

๑๑. โฉวาทของพระพุทธเจ้า ๓ ข้อ คืออะไรบ้าง ข้อไหนเป็นคำสั่ง ข้อไหนเป็นคำสอน (๔๑,๔๙)

ตอบ โฉวาทของพระพุทธเจ้า ๓ ข้อ ได้แก่

- ๑. สัพพปาปัสสอกรรมัง เว้นจากทุจริต
 - ๒. กุสัลลัตถุปลัมปะทา ประกอบสุจริต
 - ๓. สจิตตปริโยทปนัง ทำให้หมดจากเครื่องเศร้าหมอง
- ชื่อว่า โฉวาทปาฏิโมกข์ เป็นหัวใจหลักธรรมของพระพุทธศาสนา แสดงในวันมาฆบูชา มีใจตรงกลางมีบาทเกิดขึ้น คือ
- ๑. เป็นวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓
 - ๒. ภิกษุมารวมกันโดยมีได้นัดหมายจำนวน ๑,๒๕๐ รูป
 - ๓. ภิกษุทั้งหลายเป็นพระอรหันต์ชื่อนามเทพ
 - ๔. ภิกษุทั้งหลายอุปสมบทด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา

เว้นจากทุจริต เป็นคำสั่ง ประกอบสุจริต และ ทำให้หมดจากเครื่องเศร้าหมอง เป็นคำสอน ฯ

๑๒. กุศลมูล กับ อกุศลมูล คืออะไร มีเท่าไร เมื่อเกิดแล้ว ควรปฏิบัติเช่นไร ตอบ กุศลมูล คือ รากแห่งแห่งความดี มี ๓ อย่าง ได้แก่

- ๑. อโณกะ การไม่อยากได้ของเขา
 - ๒. อโทสะ การไม่ซึ่งเกลียด อาสาตพยาบาท โมโหโหด
 - ๓. อโมหะ การมีความเห็นถูกต้องเห็นชอบ ไม่มั่วเมา
- อกุศลมูล คือ รากแห่งแห่งความชั่ว ได้แก่

- ๑. โลภะ การอยากได้ของเขา
- ๒. โทสะ ความโกรธเกลียด อาสาตพยาบาท
- ๓. โมหะ ความมัว งมงาย เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม

เมื่อเกิดแล้วควรปฏิบัติโดยเจริญชอบ เป็นคุณธรรมหลัก กล่าวคือ ถ้าอกุศลมูลเกิดขึ้นแล้ว ให้ใช้ ปทานบาราม เพื่อระงับความชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว ถ้ากุศลมูลเกิดขึ้นแล้ว ให้ใช้ อนุรักษบาราม เพื่อรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ฯ

(๔๐,๓๙,๓๖,๓๕,๒๕) อาบัติว่าโดยชื่อมี ๗ อย่าง คือ ปาราชิก ๑, ถุลลัจจัย ๑, สังฆาทิเสส ๑, ปาจิตตีย์ ๑, ปาฏิหาริย์ ๑, ทุกกฏ ๑, ทุพภาสิต ๑, อาบัติปาราชิก ต้องแล้วขาดจากความเป็นภิกษุ, สังฆาทิเสส ต้องแล้วต้องอยู่กรรม นอกนั้นประจําตนต่อหน้าภิกษุอื่น **ที่สมาในพระปาติเมกข์ ๒๒๐ ข้อ (๔๐,๔๕)** เพิ่มอธิกรณสมณะ อีก ๗ ข้อ ได้แก่

๑. **ปาราชิก ๔ เป็นโทษอย่างหนัก เป็นเอกกัจฉา แก้ไขไม่ได้ ต้องแล้วพ้นจากความเป็นภิกษุทันที** ปาราชิก แปลว่าผู้พ่าย มีผลคือ ห้ามมรรค ผล นิพพาน สูงกษัตริย์ คือหนีภิกษุ จัดเข้าข้อ ๒ (๔๐,๓๙) **อาทิกัมมิภาวะ คือ**

ภิกษุผู้ก่อเหตุต้นบัญญัติ (๔๕,๔๐)

๒. **สังฆาทิเสส ๑๓ เป็นโทษอย่างกลาง เป็นเสตกัจฉา แก้ไขได้ด้วยการอยู่กรรม หรือ อยู่ปริวาส ถึงจะพ้นโทษ มี ๒ อย่าง ปฐมปาตติกะ ต้องอาบัติแต่แรกทำ ได้แก่** ลิกขาบทที่ ๑ - ๙ (๔๕,๑๑,๓๘) **และ ยาวตติยกะ ต้องอาบัติต่อเมื่อสงฆ์ประกาศ ๓ ครั้ง ได้แก่** ลิกขาบทที่ ๑๐ - ๑๓ (๔๖, ๓๘) **เพราะเป็นอาบัติหนัก จึงเรียกว่า** **ครุกาบัติ** **เพราะมีเรื่องหยาบคายมาก จึงเรียกว่า** **ทฎฐุลาภาติ (๔๐) เพราะภิกษุผู้ต้อง จะพ้นได้ด้วยการกรรม จึงเรียกว่า** **วุฏฐานคณินิ (๔๓) ลิกขาบทที่ ๑๐ คือทำสังฆเภท ต้องแล้วจัดเป็นคนเลวทรมานที่สุด (๔๒) ลิกขาบทที่ ๑ - ๙ มีราคาเป็น** **คัมมูล ลิกขาบทที่ ๘, ๙ มีโทษเป็นคัมมูล (๔๒)**

๓. **อนิยต ๒** หมายถึงไม่แน่ อาจปรับเป็นอาบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตามบริบท ที่ลัปตา อาจปรับ ปาราชิก สังฆาทิเสส หรือ ปาจิตตีย์ ที่ลัปทุ อาจปรับ สังฆาทิเสส หรือ ปาจิตตีย์ (๔๓,๓๘,๓๗)
๔. **นิสสังคีย์ ปาจิตตีย์ ๓๐** เป็นโทษอย่างเบา เป็นเสตกัจฉา **สละของเสีย จึงแสดงอาบัติตก (๔๙,๔๖,๓๕) มี ๓ หมวด ได้แก่**

- ๑. จิวรรค ๑๐ ว่าด้วยจิวร
- ๒. โกลิยวรรค ๑๐ ว่าด้วยสันถัต และอื่น ๆ
- ๓. ปัตตวรรค ๑๐ ว่าด้วยบาตร และอื่น ๆ

๑๘. บุคคลผู้หวังความเจริญ ควรตั้งอยู่ในธรรมอะไร **ตอบ** ให้ครบ **ตอบ** ควรตั้งอยู่ใน **วุฑฒิธรรม ๔** ธรรมเป็นเครื่องเจริญ ได้แก่

- ๑. **สัปปุริสสังสวะระ** คบสัตบุรุษ
 - ๒. **สัทธัมมัสถวณะ** พุดคุยแลกเปลี่ยนขอคำแนะนำจากสัตบุรุษ
 - ๓. **โยนิโสมนสิการ** พินิจพิเคราะห์ธรรมที่เด็ดดับตรับฟังมา
 - ๔. **ธัมมานุธัมมปฏิบัติ** นำธรรมที่ใคร่ครวญแล้วไปปฏิบัติให้สำเร็จผล
- และ อปริหานิยธรรม ๗** ธรรมที่เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อม **หวังความเจริญเพียง** **ถ่ายเดียว ได้แก่**

- ๑. **หมั่นประชุมเนื่อง ๆ**
- ๒. **เสมอประชุมก็พร้อมเพียง**
- ๓. **ไม่บัญญัติเพิ่ม ไม่รื้อถอนพหุบัญญัติ**
- ๔. **ให้ความเคารพประธานที่ประชุม**
- ๕. **ไม่จุอำนาจแก่ความอยาก**
- ๖. **ยินดีในสมานะปะปา**
- ๗. **ตั้งใจอยู่ว่า ผู้ที่ยังไม่มาขอให้มา ผู้ที่มาแล้วขอให้เป็นสุข ๆ**

๑๙. **หลักธรรมจุดล้นนำไปสู่ความเจริญ** มีก็อย่างตอบให้ครบ **มีความเกี่ยวเนื่อง** **กันอย่างไร**

ตอบ หลักธรรมจุดล้นนำไปสู่ความเจริญ คือ **จักร ๔** ได้แก่

- ๑. **ปฏิรูปทสวาระ** การอยู่ในประเภทหรือ สถานที่ที่สมควร
- ๒. **สัปปุริสบุสสยะ** การคบหาสัตบุรุษ
- ๓. **ยัตถลัมภามาปณิธิ** การตั้งตนไว้ชอบ
- ๔. **บุพเพกตบุญญา** การเป็นผู้สร้างความดีไว้แต่กาลก่อน

มีความเกี่ยวเนื่องกันคือ การอยู่ในประเภทอันควรยอมทำให้พบสัตบุรุษได้งาย เมื่อคบหาสัตบุรุษแล้ว ก็ยอมเป็นเหตุให้คิดดีพูดดีทำดี ทำตัวให้เหมาะสมตามคำแนะนำของท่าน ครั้นเมื่อตั้งตนไว้ชอบแล้ว ก็ยอมทำความดีเป็นกุศลสำหรับไปเกิดในภพภูมิข้างหน้าที่ดี หรือได้อยู่ในภูมิประเภทอันควร หมั่นเวียนเจริญขึ้น ๆ เช่นนี้เรื่อยไป ๆ

๒๐. ปธานคือความเพียร ๔ มีอะไรบ้าง งเดหลักเข้าพรธาอนุโลมเข้าในปธานข้อไหน (๔๔)

- ๑. สังวรปธาน เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน
- ๒. ปทานปธาน เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว
- ๓. ภาวนาปธาน เพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน
- ๔. อนุรักษนาปธาน เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วมิให้เสื่อม ๑

อนุโลมเข้าในปทานปธาน ๑

๒๑. อธิษฐานธรรมคืออะไร มีกี่อย่าง ตอบให้ครบ

ตอบ อธิษฐานธรรม คือ ธรรมที่ควรตั้งไว้ในใจ มี ๔ อย่าง ได้แก่

- ๑. ปัญญา รอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้
 - ๒. สัจจะ มีความจริงใจ คือประพฤติสิ่งใดก็ให้ได้จริง
 - ๓. จาคะ สละสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความจริงใจ
 - ๔. อุปลมะ สงบใจจากสิ่งที่เป็นข้าศึกแก่ความสงบ
๒๒. พรหมวิหาร ๔ คืออะไรบ้าง ข้อไหนสำคัญที่สุด

ตอบ พรหมวิหาร ๔ คือ ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือธรรมที่ทำให้ผู้ปฏิบัติ ตามเป็นผู้ใหญ่ ได้แก่

- ๑. เมตตา ความรัก อยากให้เขามีความสุข
- ๒. กรุณา ความสงสาร อยากให้เขาพ้นทุกข์
- ๓. มุทิตา การพลอยยินดี เมื่อเขามีความสุข
- ๔. อุเบกขา การปล่อยวาง หรือ วางเฉย เมื่อไม่สมควรช่วยเขาได้

ข้ออุเบกขาคำคัญที่สุด หากขาดอุเบกขา เมื่อเกิดเหตุไม่เป็นที่พอใจ ในอีก ๓ ข้อ เช่น สงสารอยากให้เขาพ้นทุกข์ แต่ช่วยอย่างไรก็ช่วยไม่ได้ ก็ต้องปล่อยวาง คิดเสียว่า สัตว์โลกมีกรรมเป็นของตน ก็จะต้องเป็นสุข หากไม่แล้ว ก็จะเกิดอุปาทาน เป็นทุกข์เป็นร้อน มิได้เป็นเครื่องอยู่ของพรหมอีกต่อไป ๑

ตัวอย่างข้อสอบสนามหลวงวิชาการวิษณุฯ

๑. พระศกตดาผู้เป็นลิ่งสมบิดรดุแลภิกษุสงฆ์ ทรงทำหน้าที่ที่ทางพระวินัยอย่างไร (๕๐,๔๙,๔๒,๒๙)

ตอบ ทรงทำหน้าที่ ๒ ประการ คือ

- ๑. ทรงตั้งพุทธบัญญัติเพื่อป้องกันความประพฤติเล็หาย และวางโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดด้วยรับอาบัติหนักบ้าง เบาบ้าง
- ๒. ทรงตั้งขนบธรรมเนียม ซึ่งเรียกว่าภิกษุมหาการเพื่อชักนำความประพฤติของภิกษุสงฆ์ให้ดีงาม ๑

๒. พระวินัย คืออะไร (๓๗,๓๖,๓๕) พระภิกษุรักษาพระวินัยดีแล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์อย่างไร (๔๗,๔๔,๔๐,๓๖,๒๙) บัญญัติมีกี่ชนิด อะไรบ้าง (๔๖,๔๕,๔๔,๔๒,๔๑,๓๙)

ตอบ พระวินัย คือ พระพุทธบัญญัติ และภิกษุมหาการ ภิกษุรักษาพระวินัยดีแล้ว ย่อมได้รับอานิสงส์คือ ความไม่ต้องเดือดร้อนใจ (วิปฺฐิตาร) ๑, ได้รับความเข้มแข็งกว่า ได้ประพฤติดีงาม ๑ และ เข้าหมู่สงฆ์ก็อาจหาย ๑

บัญญัติ มี ๒ อย่าง ได้แก่ มุลบัญญัติ คือพระบัญญัติที่ตั้งไว้เดิม อมูลบัญญัติ คือพระบัญญัติเพิ่มเติม (๔๔,๔๐,๓๗,๓๖)

วินัยบัญญัติ มี ๒ อย่าง คือ อาทิพรหมจริยการศึกษา ข้อศึกษาอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ และภิกษุมหาการการศึกษา ข้อศึกษาอันเนื่องด้วยอภิสมาจาร คือมารยาทอันดีงาม (๔๒,๓๘,๓๕,๓๔) หรือ อาศริยวินัย วินัยของคฤหัสถ์ เช่น คีล ๕, คีล ๘ กับ อมาศริยวินัย วินัยของบรรพชิตในพุทธศาสนา เช่น คีล ๒๒๗ (๓๕) ๑

๓. คำว่าต้องอาบัติ หมายถึงความว่าอย่างไร อาบัติมีโทษกี่สถาน อะไรบ้าง (๔๙,๔๔,๔๓,๔๒,๓๑,๓๐) อาบัติว่าโดยชื่อมีอะไรบ้าง (๓๖,๓๐) ต้องแล้วต้องทำอย่างไร (๕๐,๓๐)

ตอบ คำว่าต้องอาบัติ หมายถึง ต้องโทษ คือมีความผิดฐานละเมิดข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม มีโทษ ๓ สถาน อย่างหนัก (ครุภ่าบัติ) ๑, อย่างกลาง ๑ และ อย่างเบา ๑ (หรือจะตอบว่า มี ๒ สถาน คือ แก้ไขได้ สติกิจจา และแก้ไขไม่ได้ อติกิจจา ก็ได้)

สหธรรมิกาวรรค ๑๒

๑. ประพดืออนาจาร ภิกษุตั้งเดือน พุดผัดเพี้ยน
๒. แกล้งพูดให้ภิกษุที่ห้องป่าตีไม้ก่อกอยู่คลายความเพียร
๓. รื้ออุ้งว่าต้องอาบัติแล้วแกล้งทำไขลื้อ
๔. โกรธ ทำร้ายภิกษุอื่น (๓๕)
๕. โกรธ เงื่อมีจะทำการ้ายภิกษุอื่น
๖. โจทท์ภิกษุอื่นด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่สมมูล
๗. แกล้งทำควมร่าคาญให้ภิกษุอื่น
๘. แอบฟัง ภิกษุที่วิภาทกันอยู่
๙. ตีเยยลังสังกรรมที่ขอบแล้ว อันตนมอบฉันทะในลังสังกรรมนั้นให้ภิกษุอื่นไปทำ
๑๐. ลุกออกไปเสียดจากที่ประชุม ขณะที่ยังไม่ได้ข้อยติ โดยไม่ให้อฉนทะแก่ภิกษุอื่น
๑๑. ภายหลังตีเยยภิกษุอื่นที่บำเพ็ญจิวรแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ทั้งที่ตนอยู่พร้อมหน้าขณะที่เขาบำเพ็ญจัน
๑๒. **رؤอยู่ น้อมลาภที่เขาจะถวายสงฆ์ มาเพื่อบุคคล**

รัตนวรรค ๑๐

๑. ไม่ได้รับอนุญาต เข้าไปในห้องที่พระเจ้าแผ่นดินอยู่กับพระเมเสสิ
๒. เก็บของตกอยู่นอกเขตวัด (ตกในวัด ไม่เก็บไว้ให้ ต้องทุกกฎ) (๓๕)
๓. **ไม่บอกภิกษุอื่นก่อน เข้าไปในบ้านเวลาวิกาล (๓๕)**
๔. ทำกถองซึ่งด้วยกระดุก งา หรือ เขาลัตว์
๕. **ทำเตียงสูงกว่า ๘ นิ้วพระสุคต**
๖. ทำเตียงสูงหนึ่ง
๗. **ทำผ้าปูนั่งยาวเกิน ๒ ศีบพระสุคต**
๘. **นุ่งผ้าปิดแผล ยาวเกิน ๔ ศีบพระสุคต กว้างเกิน ๒ ศีบพระสุคต**
๙. **ทำผ้าอาบน้ำฝน ยาวเกิน ๖ ศีบพระสุคต กว้างเกิน ๒ ศีบครั้ง (๕๐)**
๑๐. **ทำจิวรยาวเกิน ๙ ศีบพระสุคต กว้างเกิน ๖ ศีบพระสุคต**

๒๓. ผู้ที่ทำงานไม่สำเร็จผลตามที่ตั้งหมาย เพราะขาดคุณธรรมอะไรบ้าง
 ๒๔. ผู้ที่ทำงานไม่สำเร็จตามที่ตั้งหมาย เพราะขาดอิทธิบาท ๔ ได้แก่

๑. **ฉันทะ** ความพอใจในงานที่ทำ
๒. **วิริยะ** ความเพียร
๓. **จิตตะ** ความมีใจจดจ่องานที่ทำ
๔. **วิมังสา** ความคิดใคร่ครวญอย่างดีในงานที่ทำ

๒๕. สถิติปฏิฐาน เป็นหลักปฏิบัติเพื่อให้บรรลุพระนิพพาน ทราบว่ามีเท่าไร
 ๒๖. สถิติปฏิฐาน ทราบว่ามี ๔ อย่าง ได้แก่

๑. **กายานุปัสสนา** การพิจารณาร่างกายเป็นอารมณ์ พิจารณาอาการ ๓๒ มี ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น
 ๒. **เวทนานุปัสสนา** การพิจารณาเวทนาเป็นอารมณ์ พิจารณาความรู้สึก สุข ทุกข์ ไม่สุขไม่ทุกข์ เป็นต้น
 ๓. **จิตตานุปัสสนา** การพิจารณาจิตเป็นอารมณ์
 ๔. **ธัมมานุปัสสนา** การคิดใคร่ครวญธรรมเป็นอารมณ์
๒๕. ๔. ๕. ๖. ๗. ๘. ๙. ๑๐. ๑๑. ๑๒. ๑๓. ๑๔. ๑๕. ๑๖. ๑๗. ๑๘. ๑๙. ๒๐. ๒๑. ๒๒. ๒๓. ๒๔. ๒๕. ๒๖. ๒๗. ๒๘. ๒๙. ๓๐. ๓๑. ๓๒. ๓๓. ๓๔. ๓๕. ๓๖. ๓๗. ๓๘. ๓๙. ๔๐. ๔๑. ๔๒. ๔๓. ๔๔. ๔๕. ๔๖. ๔๗. ๔๘. ๔๙. ๕๐. ๕๑. ๕๒. ๕๓. ๕๔. ๕๕. ๕๖. ๕๗. ๕๘. ๕๙. ๖๐. ๖๑. ๖๒. ๖๓. ๖๔. ๖๕. ๖๖. ๖๗. ๖๘. ๖๙. ๗๐. ๗๑. ๗๒. ๗๓. ๗๔. ๗๕. ๗๖. ๗๗. ๗๘. ๗๙. ๘๐. ๘๑. ๘๒. ๘๓. ๘๔. ๘๕. ๘๖. ๘๗. ๘๘. ๘๙. ๙๐. ๙๑. ๙๒. ๙๓. ๙๔. ๙๕. ๙๖. ๙๗. ๙๘. ๙๙. ๑๐๐. ๑๐๑. ๑๐๒. ๑๐๓. ๑๐๔. ๑๐๕. ๑๐๖. ๑๐๗. ๑๐๘. ๑๐๙. ๑๑๐. ๑๑๑. ๑๑๒. ๑๑๓. ๑๑๔. ๑๑๕. ๑๑๖. ๑๑๗. ๑๑๘. ๑๑๙. ๑๒๐. ๑๒๑. ๑๒๒. ๑๒๓. ๑๒๔. ๑๒๕. ๑๒๖. ๑๒๗. ๑๒๘. ๑๒๙. ๑๓๐. ๑๓๑. ๑๓๒. ๑๓๓. ๑๓๔. ๑๓๕. ๑๓๖. ๑๓๗. ๑๓๘. ๑๓๙. ๑๔๐. ๑๔๑. ๑๔๒. ๑๔๓. ๑๔๔. ๑๔๕. ๑๔๖. ๑๔๗. ๑๔๘. ๑๔๙. ๑๕๐. ๑๕๑. ๑๕๒. ๑๕๓. ๑๕๔. ๑๕๕. ๑๕๖. ๑๕๗. ๑๕๘. ๑๕๙. ๑๖๐. ๑๖๑. ๑๖๒. ๑๖๓. ๑๖๔. ๑๖๕. ๑๖๖. ๑๖๗. ๑๖๘. ๑๖๙. ๑๗๐. ๑๗๑. ๑๗๒. ๑๗๓. ๑๗๔. ๑๗๕. ๑๗๖. ๑๗๗. ๑๗๘. ๑๗๙. ๑๘๐. ๑๘๑. ๑๘๒. ๑๘๓. ๑๘๔. ๑๘๕. ๑๘๖. ๑๘๗. ๑๘๘. ๑๘๙. ๑๙๐. ๑๙๑. ๑๙๒. ๑๙๓. ๑๙๔. ๑๙๕. ๑๙๖. ๑๙๗. ๑๙๘. ๑๙๙. ๒๐๐. ๒๐๑. ๒๐๒. ๒๐๓. ๒๐๔. ๒๐๕. ๒๐๖. ๒๐๗. ๒๐๘. ๒๐๙. ๒๑๐. ๒๑๑. ๒๑๒. ๒๑๓. ๒๑๔. ๒๑๕. ๒๑๖. ๒๑๗. ๒๑๘. ๒๑๙. ๒๒๐. ๒๒๑. ๒๒๒. ๒๒๓. ๒๒๔. ๒๒๕. ๒๒๖. ๒๒๗. ๒๒๘. ๒๒๙. ๒๓๐. ๒๓๑. ๒๓๒. ๒๓๓. ๒๓๔. ๒๓๕. ๒๓๖. ๒๓๗. ๒๓๘. ๒๓๙. ๒๔๐. ๒๔๑. ๒๔๒. ๒๔๓. ๒๔๔. ๒๔๕. ๒๔๖. ๒๔๗. ๒๔๘. ๒๔๙. ๒๕๐. ๒๕๑. ๒๕๒. ๒๕๓. ๒๕๔. ๒๕๕. ๒๕๖. ๒๕๗. ๒๕๘. ๒๕๙. ๒๖๐. ๒๖๑. ๒๖๒. ๒๖๓. ๒๖๔. ๒๖๕. ๒๖๖. ๒๖๗. ๒๖๘. ๒๖๙. ๒๗๐. ๒๗๑. ๒๗๒. ๒๗๓. ๒๗๔. ๒๗๕. ๒๗๖. ๒๗๗. ๒๗๘. ๒๗๙. ๒๘๐. ๒๘๑. ๒๘๒. ๒๘๓. ๒๘๔. ๒๘๕. ๒๘๖. ๒๘๗. ๒๘๘. ๒๘๙. ๒๙๐. ๒๙๑. ๒๙๒. ๒๙๓. ๒๙๔. ๒๙๕. ๒๙๖. ๒๙๗. ๒๙๘. ๒๙๙. ๓๐๐. ๓๐๑. ๓๐๒. ๓๐๓. ๓๐๔. ๓๐๕. ๓๐๖. ๓๐๗. ๓๐๘. ๓๐๙. ๓๑๐. ๓๑๑. ๓๑๒. ๓๑๓. ๓๑๔. ๓๑๕. ๓๑๖. ๓๑๗. ๓๑๘. ๓๑๙. ๓๒๐. ๓๒๑. ๓๒๒. ๓๒๓. ๓๒๔. ๓๒๕. ๓๒๖. ๓๒๗. ๓๒๘. ๓๒๙. ๓๓๐. ๓๓๑. ๓๓๒. ๓๓๓. ๓๓๔. ๓๓๕. ๓๓๖. ๓๓๗. ๓๓๘. ๓๓๙. ๓๔๐. ๓๔๑. ๓๔๒. ๓๔๓. ๓๔๔. ๓๔๕. ๓๔๖. ๓๔๗. ๓๔๘. ๓๔๙. ๓๕๐. ๓๕๑. ๓๕๒. ๓๕๓. ๓๕๔. ๓๕๕. ๓๕๖. ๓๕๗. ๓๕๘. ๓๕๙. ๓๖๐. ๓๖๑. ๓๖๒. ๓๖๓. ๓๖๔. ๓๖๕. ๓๖๖. ๓๖๗. ๓๖๘. ๓๖๙. ๓๗๐. ๓๗๑. ๓๗๒. ๓๗๓. ๓๗๔. ๓๗๕. ๓๗๖. ๓๗๗. ๓๗๘. ๓๗๙. ๓๘๐. ๓๘๑. ๓๘๒. ๓๘๓. ๓๘๔. ๓๘๕. ๓๘๖. ๓๘๗. ๓๘๘. ๓๘๙. ๓๙๐. ๓๙๑. ๓๙๒. ๓๙๓. ๓๙๔. ๓๙๕. ๓๙๖. ๓๙๗. ๓๙๘. ๓๙๙. ๔๐๐. ๔๐๑. ๔๐๒. ๔๐๓. ๔๐๔. ๔๐๕. ๔๐๖. ๔๐๗. ๔๐๘. ๔๐๙. ๔๑๐. ๔๑๑. ๔๑๒. ๔๑๓. ๔๑๔. ๔๑๕. ๔๑๖. ๔๑๗. ๔๑๘. ๔๑๙. ๔๒๐. ๔๒๑. ๔๒๒. ๔๒๓. ๔๒๔. ๔๒๕. ๔๒๖. ๔๒๗. ๔๒๘. ๔๒๙. ๔๓๐. ๔๓๑. ๔๓๒. ๔๓๓. ๔๓๔. ๔๓๕. ๔๓๖. ๔๓๗. ๔๓๘. ๔๓๙. ๔๔๐. ๔๔๑. ๔๔๒. ๔๔๓. ๔๔๔. ๔๔๕. ๔๔๖. ๔๔๗. ๔๔๘. ๔๔๙. ๔๕๐. ๔๕๑. ๔๕๒. ๔๕๓. ๔๕๔. ๔๕๕. ๔๕๖. ๔๕๗. ๔๕๘. ๔๕๙. ๔๖๐. ๔๖๑. ๔๖๒. ๔๖๓. ๔๖๔. ๔๖๕. ๔๖๖. ๔๖๗. ๔๖๘. ๔๖๙. ๔๗๐. ๔๗๑. ๔๗๒. ๔๗๓. ๔๗๔. ๔๗๕. ๔๗๖. ๔๗๗. ๔๗๘. ๔๗๙. ๔๘๐. ๔๘๑. ๔๘๒. ๔๘๓. ๔๘๔. ๔๘๕. ๔๘๖. ๔๘๗. ๔๘๘. ๔๘๙. ๔๙๐. ๔๙๑. ๔๙๒. ๔๙๓. ๔๙๔. ๔๙๕. ๔๙๖. ๔๙๗. ๔๙๘. ๔๙๙. ๕๐๐. ๕๐๑. ๕๐๒. ๕๐๓. ๕๐๔. ๕๐๕. ๕๐๖. ๕๐๗. ๕๐๘. ๕๐๙. ๕๑๐. ๕๑๑. ๕๑๒. ๕๑๓. ๕๑๔. ๕๑๕. ๕๑๖. ๕๑๗. ๕๑๘. ๕๑๙. ๕๒๐. ๕๒๑. ๕๒๒. ๕๒๓. ๕๒๔. ๕๒๕. ๕๒๖. ๕๒๗. ๕๒๘. ๕๒๙. ๕๓๐. ๕๓๑. ๕๓๒. ๕๓๓. ๕๓๔. ๕๓๕. ๕๓๖. ๕๓๗. ๕๓๘. ๕๓๙. ๕๔๐. ๕๔๑. ๕๔๒. ๕๔๓. ๕๔๔. ๕๔๕. ๕๔๖. ๕๔๗. ๕๔๘. ๕๔๙. ๕๕๐. ๕๕๑. ๕๕๒. ๕๕๓. ๕๕๔. ๕๕๕. ๕๕๖. ๕๕๗. ๕๕๘. ๕๕๙. ๕๖๐. ๕๖๑. ๕๖๒. ๕๖๓. ๕๖๔. ๕๖๕. ๕๖๖. ๕๖๗. ๕๖๘. ๕๖๙. ๕๗๐. ๕๗๑. ๕๗๒. ๕๗๓. ๕๗๔. ๕๗๕. ๕๗๖. ๕๗๗. ๕๗๘. ๕๗๙. ๕๘๐. ๕๘๑. ๕๘๒. ๕๘๓. ๕๘๔. ๕๘๕. ๕๘๖. ๕๘๗. ๕๘๘. ๕๘๙. ๕๙๐. ๕๙๑. ๕๙๒. ๕๙๓. ๕๙๔. ๕๙๕. ๕๙๖. ๕๙๗. ๕๙๘. ๕๙๙. ๖๐๐. ๖๐๑. ๖๐๒. ๖๐๓. ๖๐๔. ๖๐๕. ๖๐๖. ๖๐๗. ๖๐๘. ๖๐๙. ๖๑๐. ๖๑๑. ๖๑๒. ๖๑๓. ๖๑๔. ๖๑๕. ๖๑๖. ๖๑๗. ๖๑๘. ๖๑๙. ๖๒๐. ๖๒๑. ๖๒๒. ๖๒๓. ๖๒๔. ๖๒๕. ๖๒๖. ๖๒๗. ๖๒๘. ๖๒๙. ๖๓๐. ๖๓๑. ๖๓๒. ๖๓๓. ๖๓๔. ๖๓๕. ๖๓๖. ๖๓๗. ๖๓๘. ๖๓๙. ๖๔๐. ๖๔๑. ๖๔๒. ๖๔๓. ๖๔๔. ๖๔๕. ๖๔๖. ๖๔๗. ๖๔๘. ๖๔๙. ๖๕๐. ๖๕๑. ๖๕๒. ๖๕๓. ๖๕๔. ๖๕๕. ๖๕๖. ๖๕๗. ๖๕๘. ๖๕๙. ๖๖๐. ๖๖๑. ๖๖๒. ๖๖๓. ๖๖๔. ๖๖๕. ๖๖๖. ๖๖๗. ๖๖๘. ๖๖๙. ๖๗๐. ๖๗๑. ๖๗๒. ๖๗๓. ๖๗๔. ๖๗๕. ๖๗๖. ๖๗๗. ๖๗๘. ๖๗๙. ๖๘๐. ๖๘๑. ๖๘๒. ๖๘๓. ๖๘๔. ๖๘๕. ๖๘๖. ๖๘๗. ๖๘๘. ๖๘๙. ๖๙๐. ๖๙๑. ๖๙๒. ๖๙๓. ๖๙๔. ๖๙๕. ๖๙๖. ๖๙๗. ๖๙๘. ๖๙๙. ๗๐๐. ๗๐๑. ๗๐๒. ๗๐๓. ๗๐๔. ๗๐๕. ๗๐๖. ๗๐๗. ๗๐๘. ๗๐๙. ๗๑๐. ๗๑๑. ๗๑๒. ๗๑๓. ๗๑๔. ๗๑๕. ๗๑๖. ๗๑๗. ๗๑๘. ๗๑๙. ๗๒๐. ๗๒๑. ๗๒๒. ๗๒๓. ๗๒๔. ๗๒๕. ๗๒๖. ๗๒๗. ๗๒๘. ๗๒๙. ๗๓๐. ๗๓๑. ๗๓๒. ๗๓๓. ๗๓๔. ๗๓๕. ๗๓๖. ๗๓๗. ๗๓๘. ๗๓๙. ๗๔๐. ๗๔๑. ๗๔๒. ๗๔๓. ๗๔๔. ๗๔๕. ๗๔๖. ๗๔๗. ๗๔๘. ๗๔๙. ๗๕๐. ๗๕๑. ๗๕๒. ๗๕๓. ๗๕๔. ๗๕๕. ๗๕๖. ๗๕๗. ๗๕๘. ๗๕๙. ๗๖๐. ๗๖๑. ๗๖๒. ๗๖๓. ๗๖๔. ๗๖๕. ๗๖๖. ๗๖๗. ๗๖๘. ๗๖๙. ๗๗๐. ๗๗๑. ๗๗๒. ๗๗๓. ๗๗๔. ๗๗๕. ๗๗๖. ๗๗๗. ๗๗๘. ๗๗๙. ๗๘๐. ๗๘๑. ๗๘๒. ๗๘๓. ๗๘๔. ๗๘๕. ๗๘๖. ๗๘๗. ๗๘๘. ๗๘๙. ๗๙๐. ๗๙๑. ๗๙๒. ๗๙๓. ๗๙๔. ๗๙๕. ๗๙๖. ๗๙๗. ๗๙๘. ๗๙๙. ๘๐๐. ๘๐๑. ๘๐๒. ๘๐๓. ๘๐๔. ๘๐๕. ๘๐๖. ๘๐๗. ๘๐๘. ๘๐๙. ๘๑๐. ๘๑๑. ๘๑๒. ๘๑๓. ๘๑๔. ๘๑๕. ๘๑๖. ๘๑๗. ๘๑๘. ๘๑๙. ๘๒๐. ๘๒๑. ๘๒๒. ๘๒๓. ๘๒๔. ๘๒๕. ๘๒๖. ๘๒๗. ๘๒๘. ๘๒๙. ๘๓๐. ๘๓๑. ๘๓๒. ๘๓๓. ๘๓๔. ๘๓๕. ๘๓๖. ๘๓๗. ๘๓๘. ๘๓๙. ๘๔๐. ๘๔๑. ๘๔๒. ๘๔๓. ๘๔๔. ๘๔๕. ๘๔๖. ๘๔๗. ๘๔๘. ๘๔๙. ๘๕๐. ๘๕๑. ๘๕๒. ๘๕๓. ๘๕๔. ๘๕๕. ๘๕๖. ๘๕๗. ๘๕๘. ๘๕๙. ๘๖๐. ๘๖๑. ๘๖๒. ๘๖๓. ๘๖๔. ๘๖๕. ๘๖๖. ๘๖๗. ๘๖๘. ๘๖๙. ๘๗๐. ๘๗๑. ๘๗๒. ๘๗๓. ๘๗๔. ๘๗๕. ๘๗๖. ๘๗๗. ๘๗๘. ๘๗๙. ๘๘๐. ๘๘๑. ๘๘๒. ๘๘๓. ๘๘๔. ๘๘๕. ๘๘๖. ๘๘๗. ๘๘๘. ๘๘๙. ๘๙๐. ๘๙๑. ๘๙๒. ๘๙๓. ๘๙๔. ๘๙๕. ๘๙๖. ๘๙๗. ๘๙๘. ๘๙๙. ๙๐๐. ๙๐๑. ๙๐๒. ๙๐๓. ๙๐๔. ๙๐๕. ๙๐๖. ๙๐๗. ๙๐๘. ๙๐๙. ๙๑๐. ๙๑๑. ๙๑๒. ๙๑๓. ๙๑๔. ๙๑๕. ๙๑๖. ๙๑๗. ๙๑๘. ๙๑๙. ๙๒๐. ๙๒๑. ๙๒๒. ๙๒๓. ๙๒๔. ๙๒๕. ๙๒๖. ๙๒๗. ๙๒๘. ๙๒๙. ๙๓๐. ๙๓๑. ๙๓๒. ๙๓๓. ๙๓๔. ๙๓๕. ๙๓๖. ๙๓๗. ๙๓๘. ๙๓๙. ๙๔๐. ๙๔๑. ๙๔๒. ๙๔๓. ๙๔๔. ๙๔๕. ๙๔๖. ๙๔๗. ๙๔๘. ๙๔๙. ๙๕๐. ๙๕๑. ๙๕๒. ๙๕๓. ๙๕๔. ๙๕๕. ๙๕๖. ๙๕๗. ๙๕๘. ๙๕๙. ๙๖๐. ๙๖๑. ๙๖๒. ๙๖๓. ๙๖๔. ๙๖๕. ๙๖๖. ๙๖๗. ๙๖๘. ๙๖๙. ๙๗๐. ๙๗๑. ๙๗๒. ๙๗๓. ๙๗๔. ๙๗๕. ๙๗๖. ๙๗๗. ๙๗๘. ๙๗๙. ๙๘๐. ๙๘๑. ๙๘๒. ๙๘๓. ๙๘๔. ๙๘๕. ๙๘๖. ๙๘๗. ๙๘๘. ๙๘๙. ๙๙๐. ๙๙๑. ๙๙๒. ๙๙๓. ๙๙๔. ๙๙๕. ๙๙๖. ๙๙๗. ๙๙๘. ๙๙๙. ๑๐๐๐. ๑๐๐๑. ๑๐๐๒. ๑๐๐๓. ๑๐๐๔. ๑๐๐๕. ๑๐๐๖. ๑๐๐๗. ๑๐๐๘. ๑๐๐๙. ๑๐๑๐. ๑๐๑๑. ๑๐๑๒. ๑๐๑๓. ๑๐๑๔. ๑๐๑๕. ๑๐๑๖. ๑๐๑๗. ๑๐๑๘. ๑๐๑๙. ๑๐๒๐. ๑๐๒๑. ๑๐๒๒. ๑๐๒๓. ๑๐๒๔. ๑๐๒๕. ๑๐๒๖. ๑๐๒๗. ๑๐๒๘. ๑๐๒๙. ๑๐๓๐. ๑๐๓๑. ๑๐๓๒. ๑๐๓๓. ๑๐๓๔. ๑๐๓๕. ๑๐๓๖. ๑๐๓๗. ๑๐๓๘. ๑๐๓๙. ๑๐๔๐. ๑๐๔๑. ๑๐๔๒. ๑๐๔๓. ๑๐๔๔. ๑๐๔๕. ๑๐๔๖. ๑๐๔๗. ๑๐๔๘. ๑๐๔๙. ๑๐๕๐. ๑๐๕๑. ๑๐๕๒. ๑๐๕๓. ๑๐๕๔. ๑๐๕๕. ๑๐๕๖. ๑๐๕๗. ๑๐๕๘. ๑๐๕๙. ๑๐๖๐. ๑๐๖๑. ๑๐๖๒. ๑๐๖๓. ๑๐๖๔. ๑๐๖๕. ๑๐๖๖. ๑๐๖๗. ๑๐๖๘. ๑๐๖๙. ๑๐๗๐. ๑๐๗๑. ๑๐๗๒. ๑๐๗๓. ๑๐๗๔. ๑๐๗๕. ๑๐๗๖. ๑๐๗๗. ๑๐๗๘. ๑๐๗๙. ๑๐๘๐. ๑๐๘๑. ๑๐๘๒. ๑๐๘๓. ๑๐๘๔. ๑๐๘๕. ๑๐๘๖. ๑๐๘๗. ๑๐๘๘. ๑๐๘๙. ๑๐๙๐. ๑๐๙๑. ๑๐๙๒. ๑๐๙๓. ๑๐๙๔. ๑๐๙๕. ๑๐๙๖. ๑๐๙๗. ๑๐๙๘. ๑๐๙๙. ๑๑๐๐. ๑๑๐๑. ๑๑๐๒. ๑๑๐๓. ๑๑๐๔. ๑๑๐๕. ๑๑๐๖. ๑๑๐๗. ๑๑๐๘. ๑๑๐๙. ๑๑๑๐. ๑๑๑๑. ๑๑๑๒. ๑๑๑๓. ๑๑๑๔. ๑๑๑๕. ๑๑๑๖. ๑๑๑๗. ๑๑๑๘. ๑๑๑๙. ๑๑๒๐. ๑๑๒๑. ๑๑๒๒. ๑๑๒๓. ๑๑๒๔. ๑๑๒๕. ๑๑๒๖. ๑๑๒๗. ๑๑๒๘. ๑๑๒๙. ๑๑๓๐. ๑๑๓๑. ๑๑๓๒. ๑๑๓๓. ๑๑๓๔. ๑๑๓๕. ๑๑๓๖. ๑๑๓๗. ๑๑๓๘. ๑๑๓๙. ๑๑๔๐. ๑๑๔๑. ๑๑๔๒. ๑๑๔๓. ๑๑๔๔. ๑๑๔๕. ๑๑๔๖. ๑๑๔๗. ๑๑๔๘. ๑๑๔๙. ๑๑๕๐. ๑๑๕๑. ๑๑๕๒. ๑๑๕๓. ๑๑๕๔. ๑๑๕๕. ๑๑๕๖. ๑๑๕๗. ๑๑๕๘. ๑๑๕๙. ๑๑๖๐. ๑๑๖๑. ๑๑๖๒. ๑๑๖๓. ๑๑๖๔. ๑๑๖๕. ๑๑๖๖. ๑๑๖๗. ๑๑๖๘. ๑๑๖๙. ๑๑๗๐. ๑๑๗๑. ๑๑๗๒. ๑๑๗๓. ๑๑๗๔. ๑๑๗๕. ๑๑๗๖. ๑๑๗๗. ๑๑๗๘. ๑๑๗๙. ๑๑๘๐. ๑๑๘๑. ๑๑๘๒. ๑๑๘๓. ๑๑๘๔. ๑๑๘๕. ๑๑๘๖. ๑๑๘๗. ๑๑๘๘. ๑๑๘๙. ๑๑๙๐. ๑๑๙๑. ๑๑๙๒. ๑๑๙๓. ๑๑๙๔. ๑๑๙๕. ๑๑๙๖. ๑๑๙๗. ๑๑๙๘. ๑๑๙๙. ๑๒๐๐. ๑๒๐๑. ๑๒๐๒. ๑๒๐๓. ๑๒๐๔. ๑๒๐๕. ๑๒๐๖. ๑๒๐๗. ๑๒๐๘. ๑๒๐๙. ๑๒๑๐. ๑๒๑๑. ๑๒๑๒. ๑๒๑๓. ๑๒๑๔. ๑๒๑๕. ๑๒๑๖. ๑๒๑๗. ๑๒๑๘. ๑๒๑๙. ๑๒๒๐. ๑๒๒๑. ๑๒๒๒. ๑๒๒๓. ๑๒๒๔. ๑๒๒๕. ๑๒๒๖. ๑๒๒๗. ๑๒๒๘. ๑๒๒๙. ๑๒๓๐. ๑๒๓๑. ๑๒๓๒. ๑๒๓๓. ๑๒๓๔. ๑๒๓๕. ๑๒๓๖. ๑๒๓๗. ๑๒๓๘. ๑๒๓๙. ๑๒๔๐. ๑๒๔๑. ๑๒๔๒. ๑๒๔๓. ๑๒๔๔. ๑๒๔๕. ๑๒๔๖. ๑๒๔๗. ๑๒๔๘. ๑๒๔๙. ๑๒๕๐. ๑๒๕๑. ๑๒๕๒. ๑๒๕๓. ๑๒๕๔. ๑๒๕๕. ๑๒๕๖. ๑๒๕๗. ๑๒๕๘. ๑๒๕๙. ๑๒๖๐. ๑๒๖๑. ๑๒๖๒. ๑๒๖๓. ๑๒๖๔. ๑๒๖๕. ๑๒๖๖. ๑๒๖๗. ๑๒๖๘. ๑๒๖๙. ๑๒๗๐. ๑๒๗๑. ๑๒๗๒. ๑๒๗๓. ๑๒๗๔. ๑๒๗๕. ๑๒๗๖. ๑๒๗๗. ๑๒๗๘. ๑๒๗๙. ๑๒๘๐. ๑๒๘๑. ๑๒๘๒. ๑๒๘๓. ๑๒๘๔. ๑๒๘๕. ๑๒๘๖. ๑๒๘๗. ๑๒๘๘. ๑๒๘๙. ๑๒๙๐. ๑๒๙๑. ๑๒๙๒. ๑๒๙๓. ๑๒๙๔. ๑๒๙๕. ๑๒๙๖. ๑๒๙๗. ๑๒๙๘. ๑๒๙๙. ๑๓๐

๒๖. ปัจจัยปัจเจกเฉพาะ (๔๘) กับ อภิมหัพัจเจกเฉพาะ มีความหมายอย่างไร

ตอบ ปัจจัยปัจเจกเฉพาะ คือการพิจารณาปัจจัย ๔ มี **เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค** ก่อนบริโภครู้ว่า เราจะบริโภคปัจจัย ๔ เพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป หรือจะรับทุกขเวทนาแทน มีได้ต้องการความสวยงาม สนุกสนาน เมามัน ให้เกินสมควร อภิมหัพัจเจกเฉพาะ คือ **การพิจารณาความจริงของชีวิต ทุก ๆ วัน ให้เป็นธรรมดา** ว่า

๑. **ซราธัมมัมเมหิ ชริง อนตโต** เรามีความแก่ชราเป็นธรรมดา เราไม่ล่วงพ้นความแก่ชราไปได้
๒. **พยาธิธัมมัมเมหิ พยาธิง อนตโต** เรามีความเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นธรรมดา เราไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้
๓. **มรณธัมมัมเมหิ มรณัง อนตโต** เรามีความตายเป็นธรรมดา เราไม่ล่วงพ้นความตายไปได้
๔. **สัพเพหิ เม ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วิมภาโว** เราต้องพลัดพรากจากของที่รักที่พอใจเป็นธรรมดา
๕. **กัมมัสสัทธัมมัมเมหิ** เรามีกรรมเป็นของตน ๆ

๒๗. ควรพิจารณาทุก ๆ วันว่า เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น ข้อความนี้อยู่ในหมวดธรรมอะไร ท่านให้พิจารณาอย่างไรเพื่ออะไร (๕๐)

ตอบ อยู่ในหมวดอภิมหัพัจเจกเฉพาะ ๕ ๆ เพื่อบรรเทาความยึดมั่นถือมั่นว่า สิ่งนั้น คนนั้น เป็นที่รักของเรา จักไม่ต้องเสียใจเมื่อต้องพลัดพรากจากสิ่งนั้น คนนั้น จริง ๆ ๆ ๒๘. ธรรมเป็นกำลัง ๕ อย่างคืออะไรบ้าง ธรรม ๕ อย่างนั้น เรียกว่าอินทรีย์

เพราะเหตุใด (๕๒)

- ตอบ คือ
๑. **สัทธา** ความเชื่อ
 ๒. **วิริยะ** ความเพียร
 ๓. **สติ** ความระลึกได้
 ๔. **สมาธิ** ความตั้งใจมั่น
 ๕. **ปัญญา** ความรอบรู้ ๆ

เพราะเป็นใหญ่ในกิจของตน ๆ

สุรปาณวรรค ๑๐

๑. ตั้มน้ำเมา
๒. จักิษุ
๓. วายุน้ำเลน
๔. ไม่เอื้อเพื่อวินัย (ถูกตีก็เตือน แล้วเถียง)
๕. หลอนมิให้กลัวผี
๖. ไม่เป็นไซ้ ตัดไฟเพื่อผิง
๗. อยู่ในเมชฌิมประเทศ ไม่ถึง ๑๕ วัน ทรนน้ำ
๘. **จิรวรโหมไม่พินทุวยลีสึ ๓ ลี คือ เขียวคราม โคลน ดาคัลล้า**
๙. ใช้จิวรที่วิกัปแล้วแต่ยังไม่ได้ออน
๑๐. **ซอนบรีชาร ๘ ของมิให้ผู้อื่น ด้วยคิดจะล้อเล่น(๒๔)**

สัชฌายวรรค ๑๐

๑. แก่ถึงซาลัตวั
๒. รู้ที่อยู่ บริโภคนามีตัวสัตว์
๓. รือถอนอธิกรรมที่รู้ที่อยู่แล้วสงัดดีลินโดยชอบแล้ว
๔. รู้ที่อยู่ แกล้งปกปิดอาบัติช่วยหยาบของมิให้ผู้อื่น
๕. **รู้ที่อยู่ เป็นอุปัชฌายะอุปสมบททุกอุทรอายุหนกว่า ๒๐ ปี**
๖. รู้ที่อยู่ ขวนพอคำผู้ชวนเข้าเฝ้าเดินทางด้วยกัน
๗. **ชวนหญิง เดินทางด้วยกัน ชั่วระยะบ้านหนึ่ง (๓๕)**
๘. **คัตต่านพระธรรม มิให้ผู้อื่นฟัง สงฆ์สวดประกาศ (๔๙)**
๙. คบมิให้ผู้อื่น
๑๐. ชวนสามเณรที่ต้องโทษจากมิให้ผู้อื่นมากอุปฐากตน

- ๙. ฉันทน์อยู่ที่ภิกษุณีไปแนะนำให้คิดให้ลึกลับถาย
- ๑๐. นั้งหรือนอนในที่ลับกับภิกษุณี ๒ ต่อ ๒

โภชนวรรค ๑๐

- ๑. ไปฉันทน์โรงทานติด ๆ กัน ๒ วันขึ้นไป
- ๒. ทายกออกชื่อโภชนะ ๕ รับของมาฉันทน์พร้อมกันตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป
- ๓. รับนิมนต์แล้วไปฉันทน์เสียที่อื่น
- ๔. เข้าไปในบ้าน รับขนมไว้กิน ๓ บาตร
- ๕. ปฏิเสธโภชนะ ๕ ที่ทายกนำมาถวายระหว่างภัต ลุกจากที่นั้น กลับมาฉันทน์อีก เว้นของเดนภิกษุณี
- ๖. แกล้งเอาของที่ไม่ใช่เดนภิกษุณีไปให้ภิกษุณีที่ห้ามภิกษุณิน
- ๗. ฉันทน์อาหารในเวลาวิกาล
- ๘. ฉันทน์อาหารที่ประเคนไว้ค้างคืน
- ๙. ขอโภชนะอันประณีตจากภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ได้ปวารณา
- ๑๐. กลืนกินอาหารที่ยังไม่ได้ประเคน

อเจลกวรรค ๑๐

- ๑. ให้ของเคี้ยวของฉันทน์แก่นักบวชนอกศาสนาด้วยมือ
- ๒. ขวนภิกษุณีอื่นไปปิ่นชบาทด้วยกันหวังประพตติ อนาคติ แล้วเลกลับโดยไม่มีเหตุอันควร
- ๓. เข้าไปบ่งหรือขอมคุยกับชาวบ้านเวลาเขากินข้าวอยู่
- ๔. นั้งหรือนอนในที่ลับตากับหญิง ไม่มีชายนั่งเป็นเพื่อน
- ๕. นั้งในที่แจ้งกับหญิง ๒ ต่อ ๒

๖. รับนิมนต์ด้วยโภชนะ ๕ แล้ว ก่อนหรือหลังเวลาฉันทน์ จะไปที่อื่น ไม่บอกภิกษุอื่น

- ๗. ขอปัจจัย ๔ จากภิกษุณีที่ปวารณา กิน ๔ เดือน
- ๘. ไปดูกระบวนทัพ
- ๙. อยู่ในกองทัพภิกษุณีว่าเป็น กิน ๓ วัน
- ๑๐. เมื่ออยู่ในกองทัพอัไปดูกระบวนทัพ

๒๙. คนที่ไม่มีมีความสะทกสะท้าน กล้าพูดแสดงในที่ชุมนุม เพราะมีธรรมอะไร
ตอบ คนที่ไม่มีมีความสะทกสะท้าน กล้าพูดแสดงในที่ชุมนุม เพราะมี **เวสาลีชการณ**
ธรรม ๕ ธรรมเป็นปัจจัยให้กล้าหาญ ได้แก่

- ๑. **ลัทธา** เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ
 - ๒. **ลิล** รักชากาย วาจา ให้เรียบร้อย
 - ๓. **พหุลัจจะ** เป็นผู้ศึกษามาก ฟังมาก มีความรู้มาก
 - ๔. **วิริยารัมภะ** เป็นผู้มีความเพียร
 - ๕. **ปัญญา** รอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้ ๆ
๓๐. กรรมที่เป็นบาปหนักที่สุด มีชื่อเรียกว่าอะไรบ้าง ชื่อไหนหนักที่สุด จะได้รับโทษอย่างไร (๔๗)

ตอบ กรรมที่เป็นบาปหนักที่สุด มีชื่อว่า **อนันตริยกรรม ๕** ได้แก่

- ๑. **มาตุฆาต** ฆ่ามารดา
 - ๒. **ปิตุฆาต** ฆ่าบิดา
 - ๓. **อรหันตฆาต** ฆ่าพระอรหันต์
 - ๔. **โลหิตุปบาท** ทำร้ายพระเจ้าให้พอพระโลหิตขึ้นไป
 - ๕. **สังฆเภท** ยุลงซีให้แตกกัน ๆ **สังฆเภท** โทษหนักที่สุด ๆ
- จะได้รับโทษคือ ต้องไปสูทุคติ ห้ามสวรรค์ ห้ามนิพพาน ๆ

๓๑. การฟังธรรมมีอานิสงส์อย่างไร ตอบให้ครบ

ตอบ การฟังธรรม มีอานิสงส์ ๕ อย่าง ชื่อว่า **อัมมัสวานิสงส์** ได้แก่

- ๑. ผู้ฟังธรรมยอมได้ฟังถึงที่ไม่เคยฟัง
- ๒. แม่ธรรมที่เคยฟังแล้ว ยอมเข้าใจมากขึ้น
- ๓. บรรเทาความสงสัย
- ๔. ทำความเห็นใหญ่ถูกต้อง หรือ ทำให้เป็นสัมมาทิณฺณิ
- ๕. ขณะฟังธรรม จิตใจย่อมผ่องแผ้ว

๓๒. ชันธ ๕ ได้แก่อะไรบ้าง โดยย่อเรียกว่าอะไร (๕๑,๔๘)

ตอบ ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ๆ เรียกว่า นามรูป ๆ

๓๓. ธรรมอันกันจิตมิให้บรรลุความดี เรียกว่าอะไร มีอะไรบ้าง (๕๐,๔๗)

ตอบ ธรรมอันกันจิตมิให้บรรลุความดี เรียกว่า **นิวรณ์** มี ๕ ประการ ดังนี้

๑. **กามฉันทะ** ความพอใจในกามคุณ ๕ ได้แก่ รูปสวय กลิ่นหอม รส อร่อย เสียงเพราะ สัมผัสระหว่างเพศ
๒. **ปฏิฆะ** ความโกรธ พยาบาท ปองร้ายผู้อื่น
๓. **ถิ่นทิฐะ** ความที่จิตหดหู่ วังเวงหาหาวนอน
๔. **อุทธัจจะกุกกุจจะ** ความฟุ้งซ่าน รำคาญ
๕. **วิจิกิจฉา** ความลังเล สงสัย ตกใจไม่ได้ ฯ

๓๔. อุทธัจจะกุกกุจจะ คือความฟุ้งซ่านและรำคาญ จัดเข้าในชั้นไหนในชั้นใด ๕ เพราะเหตุไร (๔๙)

ตอบ จัดเข้าในสังขารชั้นใด ๆ เพราะความฟุ้งซ่านและรำคาญ เป็นเจตสิกธรรมที่เกิดขึ้นกับใจ ฯ

๓๕. **อินทรีย์ ๖** กับ **อารมณ์ ๖** มีความสัมพันธ์กันอย่างไร
ตอบ อินทรีย์ ๖ ได้แก่ **ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ**, อารมณ์ ๖ คือ **รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์** มีความสัมพันธ์กันคือ อินทรีย์ ๖ เป็นอายตนะภายใน เป็นตัวรับรู้ หรือทำให้เกิดความรู้ เชื่อมกับ อารมณ์ ๖ ซึ่งเป็นอายตนะภายนอก เป็นตัวถูกรับรู้ หรือถูกล้มผัสจากอายตนะภายในทั้ง ๖ หรือจากกล่าวอย่างนี้

ตา เป็นใหญ่ในการเห็น อารมณ์ คือ **รูป**

หู เป็นใหญ่ในการฟัง อารมณ์ คือ **เสียง**

จมูก เป็นใหญ่ในการสูดดม อารมณ์ คือ **กลิ่น**

ลิ้น เป็นใหญ่ในการลิ้ม อารมณ์ คือ **รส**

กาย เป็นใหญ่ในการต้อง อารมณ์ คือ **โผฏฐัพพะ**

ใจ เป็นใหญ่ในการรู้ อารมณ์ คือ **ธรรมารมณ์** ฯ

๓๖. **คารวะ** คืออะไร มีกี่อย่าง ข้อว่า คารวะในความศึกษา หมายถึงอะไร (๕๒)

ตอบ คือ ความเคารพ เอื้อเฟื้อ ๑ มี ๖ อย่าง ฯ

หมายถึง ความเคารพ เอื้อเฟื้อในไตรสิกขา ฯ

๖. **นอนที่มุงที่บังแดด**กับ**นอนปลั่ง**บ้านที่เป็นหญิง **แม่ตื่นแรก** (๓๑,๒๙)

๗. แสดงธรรมแก่หญิงเกิน ๖ คำ
๘. บอกอุตริมงุสฺสธรรมที่มีจริงแก่อนุปลั่งบ้าน
๙. บอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุอื่นแก่อนุปลั่งบ้าน

๑๐. **ขุดดิน** (๓๓) เป็นโลกวิชชะ หรือ ปณณตติวิชชะ

ภูตคามวรรค ๑๐

๑. **พรากของเขี้ยว**

๒. ประพฤติอนาจาร (ประพฤติไม่เหมาะสม) ลงสภาม่าเมียเลีย ลงสภาลวด ประภาคแล้ว

๓. ตีเตียนภิกษุอื่นที่ลงสภมตให้ทำงานลงสภ ที่เขาทำดีแล้ว

๔. เอาของสงฆ์ไปตั้งในที่แจ้ง แล้วไม่เก็บ ไม่ใช้ให้ผู้อื่นเก็บ

๕. เอาที่นอนของสงฆ์มาใช้ แล้วไม่เก็บ ไม่ใช้ให้ผู้อื่นเก็บ

๖. แก่งไปนอนเปียดหวังไปที่ภิกษุอื่นออกจากภิกษุของเขา

๗. โกรธภิกษุอื่น คร่ำเขากออกจากภิกษุของเขา

๘. นิ่งหรือนอน บนเตียงชั้นบนของเตียง ๒ ชั้น ที่เขาไม่ได้ตั้งแนม

๙. โบกดินหรือปูบนหลังคาภิกษุเกิน ๓ ชั้น

๑๐. รู้อยู่ว่ามีสัตว์สัตว์ เอารดหญ้า หรือดิน

โฉวาทวรรค ๑๐

๑. สงฆ์ไม่ได้สภมตี่ ลงสภภิกษุณี

๒. สภมตี่แล้ว ลงสภภิกษุณี เมื่อตะวันตกดินแล้ว

๓. เข้าไปสภภิกษุณีถึงในที่อยู่ เว้นภิกษุณีป่วย

๔. ตีเตียนภิกษุอื่นว่า สภภิกษุณีเพราะเห็นแก่ภิก

๕. ให้จิวแภภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ

๖. เย็บจีวรของภิกษุณี

๗. ขวนภิกษุณีเดินด้วยกัน ชั่วบ้านหนึ่ง เว้นทางเปลี่ยน

๘. ขวนภิกษุณีลงเรือลำเดียวกัน เว้นข้ามฟ้า

- ๕. หล่อลั่นถัดใหม่ ไม่เอาถัดเก่า ๑ คือบิดยรอบ ปนลงในถัดใหม่
- ๖. เดินทางไกล รับขนเลียมมา เดินถัดมาเอง ๓ โยชน์ (๔๘ กม.)
- ๗. ใช้ภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ซักให้
- ๘. รับเงิน,ทอง หรือให้ผู้อื่นรับแทน
- ๙. **ข้อหาของตัวรูปยะ (เงิน,ทอง) (๓๕)**

๑๐. แลกเปลี่ยนของกับคฤหัสถ์

ปิตตวรรค ๑๐

- ๑. เก็บอติเรกบาตรไว้เกิน ๑๐ วัน
- ๒. บาตรรั่วไม่เกิน ๑๐ นิ้ว ขอบาตรจากคฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ได้ปวารณา
- ๓. **รับพระเคนภัส ๕ เก็บไว้เกิน ๗ วัน (๓๔,๒๗)**
- ๔. แสวงหาผ้าอาบนำฝนก่อน หรือเกินเวลาที่กำหนด
- ๕. **ให้จิวภิกษุอื่นแล้ว โกรธ ไปชิงคืนมา (๓๕)**
- ๖. ขอด้ายจากคฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติ ไม่ได้ปวารณา
- ๗. คฤหัสถ์ไม่ใช่ญาติ ไม่ได้ปวารณา สั่งให้ช่างทอจิวธวารายภิกษุ ภิกษุไปแจ้งแก่ช่างให้ทอจิวธไว้ดีกว่าเดิม แล้วจะให้รางวัล
- ๘. รับผ้าจำนำพรรษาไว้ก่อนวันปวารณาเกิน ๑๐ วัน หรือ เก็บผ้าจำนำพรรษาไว้เกินกาลจิวธ
- ๙. อยู่ในเสนาสนะป่า อยู่ปราศจากไตรจีวรเกิน ๖ ราตรี
- ๑๐. น้อมลาภที่เขาจะถวายสงฆ์มาเพื่อตน

ปาจิตตีย์ ๙๒

มูลาทวารค ๑๐

- ๑. พุตปต
- ๒. **ดำภิกษุ (โอมสวาท = คำพูดเสียดแทง, อัสโกวัตตุ = เรื่องที่ยกขึ้นดำ ๑๐)**
- ๓. พุตล่อเสียด
- ๔. ว่าธรรมพร้อมกับอนุปลัมบัน
- ๕. **นอนที่มุ่งที่บังเดียวกับอนุปลัมบัน เกิน ๓ คิน(๓๑)**

๓๗. **สภานิยธรรม** แปลว่าอะไร ให้ผลแก่ผู้ปฏิบัติอย่างไร (๔๗)

ตอบ สภานิยธรรม แปลว่า ธรรมที่ทำให้ระลึกถึงกัน มี ๖ ประการ ได้แก่

- ๑. เข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา
 - ๒. เข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา
 - ๓. เข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา
 - ๔. แบ่งปันลาภที่ได้มาโดยเสมอกัน ไม่เก็บไว้บริโภคคนเดียว
 - ๕. รักษาศีลให้เสมอผู้อื่น
 - ๖. มีความเห็นร่วมกับผู้อื่น
- มีผลแก่ผู้ปฏิบัติคือ ไปทนมาไหนก็จะระลึกถึงกัน คิดถึงกัน สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ๓

๓๘. **อธิทานิยธรรม** คืออะไร ข้อ ๑ ความว่าอย่างไร ข้อ ๔ ความว่าอย่างไร (๔๘)

ตอบ อธิการิยธรรม คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อยังความไม่เสื่อมให้แก่ผู้ปฏิบัติ มีแต่เจริญอย่างเดียว ๓

ข้อ ๑ ความว่า **พมฺพฺรชฺชมนฺเณอ** ๓

ข้อ ๔ ความว่า **ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื้อพึงถ้อยคำของท่าน** ๓

๓๙. มรรคมีองค์แปดจัดเข้าในสิกขา ๓ ได้หรือไม่ ถ้าได้จงจัดมาดู (๕๐)

ตอบ ได้ จัดดังนี้ สัมมาทิฎฐิ และสัมมาสังกัปปะ จัดเข้าในปัญญาสิกขา

สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ จัดเข้าในศีลสิกขา

สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ จัดเข้าในจิตตสิกขา ๓

๕๐. พาทุสัจจะ เป็นอริยทรัพย์อย่างหนึ่งนั้น อธิบายอย่างไร (๔๖)

ตอบ อธิบายว่า **พาทุสัจจะ** คือความเป็นผู้เคยได้ยินได้ฟังมากนั้น ได้ชื่อว่าอริยทรัพย์ เพราะเป็นเหตุให้ได้วิมุตติ มีลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และเมตริ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นภาระแก่เจ้าของ และที่ดีพิเศษกว่าทรัพย์สินเงินทองทั่วไป คือ ยิ่งใช้ยิ่งมี ๓

๔๑. ในมรดกมีองค์ ๘ คำว่า **"เพียรชอบ"** คือเพียรอย่างไร (๔๔)

ตอบ คือ เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นในสันดาน ๑, เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว ๑, เพียรให้กุศลเกิดขึ้นในสันดาน ๑, เพียรรักษากุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม ๑ ។

๔๒. ทรมณ์ประเภทไหน เรียกว่า **อริยทรมณ์** ดีกว่าทรมณ์ภายนอกเพราะเหตุไร ตอบ ทรมณ์ที่เรียกว่า **อริยทรมณ์** มี ๗ อย่าง ได้แก่

๑. **ลัทธิ** เข้าใจในสิ่งควรเชื่อ
๒. **ศีล** รักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย
๓. **ทธี** ความละเอียดรอบาป
๔. **โอดตโปะ** ความเกรงกลัวต่อผลของบาป
๕. **พาหุสัจจะ** ความเป็นผู้เคยได้ยินได้ฟังมากมาย (๔๖)
๖. **จาคะ** การสละสิ่งของ และความสุস্থสวันตัว แก่คนที่ควรให้
๗. **ปัญญา** รอบรู้ในสิ่งที่ควรรู้

ดีกว่าทรมณ์ภายนอก **เพราะเป็นคุณธรรมเครื่องบำรุงจิตใจให้อยู่ไม่ต้องกังวล เตือนร้อน เป็นทรมณ์อันประเสริฐ ไม่มีตัวตน จรลก็ไม่ได้ ใช้เท่าใดไม่ต้องกลัวหมดสิ้น และยังประโยชน์สูงทั้งชาตินี้ ชาติหน้า ។**

๔๓. **โลกธรรม** คืออะไร เมื่อเกิดขึ้นแล้วควรพิจารณาอย่างไร (๔๗)

ตอบ คือ ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่ และสัตว์โลกยอมเป็นไปตามธรรมนั้น ។ ในโลกธรรม ๘ ประการนี้ อย่างไม่ค่อยเกิดขึ้น ควรพิจารณาว่า สิ่งนี้เกิดขึ้นแล้ว แก่เรา ก็แต่ว่าสมไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรรู้ตามที่เป็นจริง อย่าให้มันครอบงำจิตใจ คืออย่ายินดีในส่วนที่ปรารถนา อย่ายินร้ายในส่วนที่ไม่ปรารถนา ។

๔๔. **มละ** คืออะไร เป็นพิเศษได้ดีและทำสมาธิกับอาการ จัดเข้าในมละ อย่างไร และควรชำระมละอย่างไร (๕๒,๕๐)

ตอบ มละ คือมลทิน ។ ลบหลุดลุ่ยที่ และควรชำระด้วยกตัญญูเวทวิตา ความรู้คุณแทน แล้วตอบแทน ។

อนิยต ๒

๑. นิ่งในทีลัปลา มีคนนำเชื้อถือใจทักด้วย ปาราชิก ลังฆาทิสเสท หรือ ปาจิตตีย์ รับอย่างไหน รับอย่างนั้น หรือเขาว่าอย่างไร รับอย่างนั้น
๒. นิ่งในทีลัปลา มีคนนำเชื้อถือใจทักด้วย ลังฆาทิสเสท หรือ ปาจิตตีย์ รับอย่างไหน รับอย่างนั้น หรือเขาว่าอย่างไร รับอย่างนั้น

นิสสัยคีย์ ปาจิตตีย์ ๓๐

จิวรวรรค ๑๐

๑. ทรงอดีตเรกจิวรเกิน ๑๐ วัน
๒. อยู่ปราศจากไตรจีวรแม้มืดหนึ่ง เว้นแต่สมมติ
๓. เก็บผ้าที่เดิมา จะทำจีวร เกิน ๑ เดือน
๔. ใช้ภิกษุณี ที่ไม่ใช่ญาติ ชักจีวร
๕. รับจีวรด้วยมือจากภิกษุณี ที่ไม่ใช่ญาติ
๖. ขอจีวรจากคฤหัสถ์ไม่ใช่ญาติ **ไม่ได้**ปรารถนา ยกเว้นกรณีสมัยที่ขอได้ เช่น จีวร ถูกลัก หรือ ฆิบหายเสีย (๓๐)
๗. ในสมัยนั้น หาย ๓ ผืน ขอได้ ๒ หาย ๒ ขอได้ ๑ หาย ๑ **ไม่ใช่**ขอ (๓๐)
๘. บอกให้คฤหัสถ์ถวายจีวรแพงกว่า ดีกว่า ที่เขาตั้งใจจะถวาย
๙. กรณีคฤหัสถ์ถวายจีวรหลายคน ไปบอกให้เขารวมเงินกันซื้อจีวรที่แพงกว่า ดีกว่า
๑๐. มีทายกจะถวายทรัพย์ค่าจีวรโดยผ่านไวยาวัจกร เวลาไปทวง ทวงเกิน ๓ ครั้ง หรือ ยืนเกิน ๖ ครั้ง (ถ้าไม่ได้ตงไปแจ้งทายกให้ทราบด้วย)

โกถียรวรรค ๑๐

๑. หล่อสั้นถัด (แผ่นรองนั่ง) ด้วยชนเจียม (ชนลัตัว) เจ็ดด้วยใหม่
๒. หล่อสั้นถัดด้วยชนเจียมสี่ด้าล้วน
๓. หล่อสั้นถัดใหม่ด้วยชนเจียมด้าเกิน ๒ ใน ๔ ส่วน (พึงใช้ชนเจียมด้า ๒ ส่วน ชาว ๑ ส่วน แดง ๑ ส่วน)
๔. ใช้สั้นถัดยังไม่เกิน ๖ ปี หล่อใหม่

๔๘. กรรมกิเลส คืออะไร มีอะไรบ้าง สิ่งใดตรงกันข้ามกรรมกิเลส คืออะไร

ตอบ กรรมกิเลส คือ การกระทำที่เป็นเหตุแห่งความเศร้าหมอง มี ๔ อย่าง ได้แก่

๑. ปาณาติบาต การฆ่าสัตว์ พรากชีวิตผู้อื่น
๒. อทินนาทาน การลักทรัพย์ผู้อื่น
๓. กามสุốiฉนจาร การประพฤติล่วงประเวณีในบุคคลที่มีผู้หวงแแทน
๔. มุสวาปา การโกหก

สิ่งี่ตรงข้ามกรรมกิเลส คือ

๑. เมตตา กรุณา ปถอชนก ปถอชปลา
 ๒. ทาน สัมมาอาชีพะ ให้อทาน ประกอบอาชีพสุจริต
 ๓. กามสังวร มีความสำรวมในกาม
 ๔. ตั้งใจจาก พูดความจริง
๔๙. อบายมุข ๔ มีอะไรบ้าง ที่ยกกลางคืนมีโทษอย่างไร

ตอบ อบายมุข ๔ หรือ ปากทางแห่งความเลื่อม มีดังนี้

๑. ความเป็นน้กเลงผู้หญิง
๒. ความเป็นน้กเลงสุรา
๓. ความเป็นน้กเลงพนัน
๔. ความคบคนชั่วเป็นมิตร ชื่อนี้สำคัญที่สุด เพราะคนพาลจะชักชวนไป

ในอบายมุขอื่น ๆ ๓

เที่ยวกลางคืนมีโทษดังนี้

๑. ชื่อว่าไม่รักตัว
๒. ชื่อว่าไม่รักครอบครัว
๓. ชื่อว่าไม่รักชาติสมบัติ
๔. เป็นที่ระแวงสงสัยของผู้อื่น
๕. มักถูกไล่ความ
๖. ได้รับความลำบาก ๓

สังคายนาครั้งที่ ๒ ทำเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงแล้ว ๑๐๐ ปี ณ วาลिकाมา เมืองไพศาลี ประชุมพระอรหันต์ ๗๐๐ รูป มีพระยลภิกษุมหาเถรเป็นประธาน พระเถระเป็นผู้ถาม พระสังฆปาภามีเถระเป็นผู้ตอบ ปรรายเหตุที่ภิกษุผู้ซึ่งบุตรประพฤดิช่อหอยอนแสดงวัตถุ ๑๐ ประการคัดค้านพระธรรมวินัย ใช้เวลาทำ ๘ เดือนจึงเสร็จ ได้รับอุปถัมภ์จากพระเจ้ากาโลโคกราช กษัตริย์เมืองเพศาลี

สังคายนาครั้งที่ ๓ ทำเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานล่วงแล้ว ๒๓๔ ปี ณ อัศคาาราม เมืองปาฏลิสูตร ประชุมพระมหาเถระจำนวน ๑,๐๐๐ รูป มีพระโมคคัลลิสูตรเถรเถระเป็นประธาน และเป็นผู้อถาม พระมัทธมเถรเถระกับพระมหาเถรเถระเป็นผู้ตอบ ปรรายเหตุที่มีเถรเถรย้ปถอมบวชในพระศาสนาเพื่อโลกาถักการะ ใช้เวลาทำอยู่ ๙ เดือน จึงเสร็จ ได้รับอุปถัมภ์จากพระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์เมืองปาฏลิสูตร

การสังคายนาครั้งหลัง ๆ ไม่ค่อยได้รับการยอมรับ ๓

อนตถึ ปริวชฺเชติ อตถึ คณฺหาคติ ปณฺหิตโถ.

บัณฑิตย๋อมเว้นลิ่งที่ไม่ว่เป็นประโยชน์ ถือเออแแต่ลิ่งที่เป็นประโยชน์.

อง. จตุกก. ๒๑/๕๙

โกธาริกฺขโต กุสลํ ขหาติ

ผู้ถูกความโกรธครอบงำ ย่อมละกุศลเสีย.

นัย. ชุ. ขา. ทสก. ๒๗/๒๘๖.

ซึ่งฉลาดพอได้แสดงธรรมสังเวช ส่วนภิกษุบุดูชนรำให้ปมจะขาดใจ บัดนั้น**สุภิกษุทูลถาม**
บรรพชิต ผู้บวชเมื่อแก่ ก็กล่าวจาบจ้วงพระวินัยว่า “พวกท่านอย่าเศร้าใจไปเลย
พระมหาสมณะปริณิพพานเสียก็ดีแล้ว ต่อจากนี้จะไม่ใคร่มีใครมาจ้องจับผิด ว่าสิ่งนี้
ควร สิ่งนี้ไม่ควร” พระมหาทักสละฟังคำเช่นนั้นแล้ว ก็ได้แต่ลดใจที่ว่าพระพุทธรูปเจ้า
ปริณิพพานได้เพียงไม่กี่เพลง ก็มีผู้กล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัยเสียแล้ว แต่ไม่ได้ว่า
อะไรเพราะต้องรีบเดินทาง

ครั้นพอพระมหาทักสละเถระ พร้อมด้วยบริวารไปถึงแล้ว ได้ทำประทักษิณ
ถวายสักการะพระบรมศพเรียบร้อย ฉบับพลันก็เกิดพระเพลิงพวยพุ่งขึ้นเองด้วย
อำนาจเทพดาเป็นเหตุจรรยี้ เหลือเพียงสิ่งที่พระองค์ทรงอธิษฐานไว้มิให้เพลิงไหม้
คือ ผ้าห่อพระบรมศพชิ้นใน ๑, ชิ้นนอก ๑, พระเขี้ยวแก้วทั้ง ๔, พระรากขวัญทั้ง ๒
และ พระอุณหิส ๑ พอถวายพระเพลิงเสร็จสิ้น เหล่ากษัตริย์ทั้ง ๗ หัวเมืองทราบข่าว
การปริณิพพาน ก็กรีธาทัพมาขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ ฝ่ายมัลลกษัตริย์ในกรุง
กุสินารามียอมแบ่งให้ ด้วยเหตุที่ว่า พระพุทธรูปเจ้าทรงอุตุล่ำที่เสด็จมาปริณิพพานใน
เมืองของเขา แสดงว่า ทรงมีเจตนาให้ มัลลกษัตริย์ครอบครองพระบรม
สารีริกธาตุแต่ผู้เดียว ครั้นนั้นโศกมพราหมณ์ผู้เคยอุปการะเสด็จประพาสทิวเขาการแก่
เหล่ากษัตริย์ทั้งหลาย จึงเกลี้ยกล่อมแนะนำให้มัลลกษัตริย์แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ
ออกเท่า ๆ กัน ให้กษัตริย์ทั้งหลายนำไปสักการบูชา

**ปฐมสังคายนา ทำเมื่อพระพุทธเจ้าปริณิพพานล่วงแล้ว ๓ เดือน ณ ถ้ำ
สัตตบรรณคูหา ภูเขาเวภาระ เมืองราชคฤห์ ประชุมพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป มีพระ
มหาทักสละเป็นประธาน ปราสาทเหตุเพราะสุภิกษุทูลบรพชิต กล่าวจ้วงจาบพระ
ธรรมวินัย พระมหาทักสละเป็นผู้เถาะเป็นผู้ตอบพระวินัย พระอานนท
เถระเป็นผู้ตอบพระธรรม ใช้เวลาทำ ๗ เดือน จึงเสร็จ ได้รับการอุปถัมภ์จากพระเจ้า
อชาตศัตรู**

๕๐. บุคคลจะได้รับประโยชน์ปัจจุบัน จะต้องปฏิบัติตามหลักธรรมอะไร (๔๘)
ตอบ บุคคลจะได้รับประโยชน์ปัจจุบัน จะต้องปฏิบัติตามหลักธรรม **ทิวธัมมสังคัตถ**
ประโยชน์ ๔ ได้แก่

๑. **อุฏฐานสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ในการประกอบกิจการงาน
การศึกษาเล่าเรียน ในการทำธุระหน้าที่ของตน
๒. **อารักขสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยการศึกษา ทั้งทรัพย์สินและกิจการงานไม่ให้
เสื่อมไป
๓. **กัลยาณมิตตา** คบบัณฑิต ไม่คบคนชั่ว
๔. **สมชรีวิตา** เลี้ยงชีพตามสมควรแก่ฐานะ และกำลังทรัพย์ที่ทำได้ ๆ

ธรรม ๔ อย่างนี้ ชื่อว่าหัวใจเศรษฐี ก็เรียก ๆ
๕๑. มิตรแท้ มี ๔ จำพวก คือใครบ้าง

- ตอบ** มิตรแท้ ๔ จำพวก ได้แก่
๑. **มิตรให้อุปการะ**
 ๒. **มิตรร่วมทุกข์ร่วมสุข**
 ๓. **มิตรแนะนำประโยชน์** ดีที่สุด อาจแนะได้ทั้งมนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ
และอาจถึงนิพพานสมบัติ มิตรอื่นได้แค่ มนุษย์สมบัติ
 ๔. **มิตรมีความรักใคร่**

๕๒. ชื่อว่า “แม่ชีวิตก็อาจสละแทนได้” ดังนี้ เป็นลักษณะของมิตรแท้ ประเภทใด
ตอบ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ ๆ

๕๓. สมบัติ ยศ อายุ ว่าเป็นผลที่สมหมายอยาก ธรรมอะไร จึงจะได้สมหมาย
ตอบ สมบัติ ยศ อายุ ว่าเป็นผลที่สมหมายจากการปฏิบัติ **ธรรมเป็นเหตุให้สมหมาย**
๔ ได้แก่

๑. **สัทธาสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยศรัทธา
๒. **ศีลสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยศีล
๓. **จาคสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยจาคการบริจาคทาน
๔. **ปัญญาสัมปทา** ถึงพร้อมด้วยปัญญา ๆ

๕๔. นาย ก เป็นผู้ฉลาดในการเล่นพนันฟุตบอล เขาหวังให้ นาย ข ผู้เป็นเพื่อนมีเงินทองไว้ก่อร่างสร้างตัว จึงชักชวน นาย ข ให้เล่นด้วย นาย ก จัดเข้าในประเภทมิตรณะประโยชน์หรือไม่ เพราะเหตุไร (๔๙)
ตอบ ไม่ได้ ๗ เพราะ นาย ก กำลังชักชวนในทางฉิบหาย ผิดลักษณะมิตรณะประโยชน์

๕๕. บุคคลผู้สามารถยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่นไว้ได้ เพราะตั้งอยู่ในธรรมอะไร (๕๑)
ตอบ บุคคลผู้สามารถยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่นไว้ได้ เพราะตั้งอยู่ใน**สังคหวัตถุ ๔** ได้แก่

๑. **ทาน** การแบ่งปันแก่ผู้ควรได้รับ
๒. **ปิยวาจา** การเอภาปราศรัยด้วยวาจาสุภาพ เรียบร้อย ไพเราะ พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์
๓. **อัตถจริยา** การปฏิบัติตนให้เรียบร้อย ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
๔. **สมานัตตตา** การเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตน วางตัว

เหมาะสมแก่กาลเทศะ ๗

๕๖. ตระกูลอันมั่งคั่งจะตั้งอยู่ได้นานเพราะเหตุไร

ตอบ ตระกูลอันมั่งคั่งจะตั้งอยู่ได้นาน เพราะสถาน ๔ ได้แก่

๑. **แสวงหาพัสดุที่หายแล้ว**
๒. **บูรณะพัสดุที่คร่ำคร่า**
๓. **รู้จักประมาณในการบริโภคสมบัติ**
๔. **ตั้งสตรី หรือบุรุษผู้มีศีลให้เป็นแม่เรือน พ่อเรือน**

๕๗. สรวาสดีผู้ครองเรือน ตั้งอยู่ในธรรมข้อใด (๔๙)

ตอบ สรวาสดีผู้ครองเรือน ควรตั้งอยู่ใน**สรวาสธรรม ๔** ได้แก่

๑. **สังัจจะ** ความซื่อสัตย์ต่อกัน
๒. **ทมะ** ความอดกลั้น ข่มใจ
๓. **ขันติ** ความอดทน
๔. **จาคะ** เสียสละของหรือความสูญส่วนตัวแก่ผู้ที่ควรให้

ด้วย ถ้าต้องพูดด้วยก็ต่อพูดความระมัดระวัง มีสติอย่างยิ่ง ครั้นแล้วก็ตรัสถึง **อุปารหุบุคคล** อริชู้ของบุคคลที่ควรบรรจุไว้บูชาในสกุ๊ป ๔ จำพวก คือ **พระอริชู้ พระพุทธเจ้า ๑, พระอริชู้พระปัจเจกพุทธเจ้า ๑, พระอริชู้ของพระอรหันตสาวก ๑ และ พระอริชู้ของพระเจ้าจักรพรรดิราช ๑** ตรัสสโลบพระอรหันที่ที่กำลังเคร้าโคก และ สรรเสริญพระอรหันที่ต่อหน้าหมู่สงฆ์ว่า พระอรหันที่เป็นยอดพระอุปัชฌายก เป็น พหุสูต มีสติรอบคอบ มีความเพียร มีปัญญามาก และรู้จักกาลเทศะ พระอรหันที่ กราบฑูลให้เสด็จไปปรีนินพพานที่เมืองอื่น เพราะกุศลนารานเป็นเมืองเล็ก พระพุทธเจ้า ตรัสห้ามเสีย แล้วแสดงให้ทราบว่าเป็นเมืองดีที่เคยเป็นเมืองที่ยิ่งใหญ่ชื่อว่า กุสวดีราชธานี มีพระเจ้าจักรพรรดิราชพระนามว่า มหาสุทัคนปครครองแผ่นดิน โดยธรรม ลำดับถัดมา พระองค์ให้แจ้งข่าวการปรีนินพพานของพระองค์ แก่เหล่า มัลลกษัตริย์ และได้เข้าเฝ้าพระองค์เป็นวาระสุดท้าย กาลนั้น**สุภัททปริพาชก**ได้ขอเข้า เฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อถกปัญหา แต่ถูกพระอรหันที่ห้ามไว้ พระพุทธเจ้าได้สดับแล้วก็ อนุญาตให้สุภัททะเข้ามา แสดงธรรม ประทานอุปสมบทให้ แล้วให้เฝ้าเพียรปฏิบัติ อยู่จนบรรลอรุหัตผลในคืนนั้น เป็นปัจฉิมกาลที่เห็นพระพุทธเจ้า

ในปัจฉิมยามแห่งราตรีนั้น พระพุทธเจ้าได้ประทานโอวาทเป็นครั้งสุดท้าย ความว่า **“ภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนท่านทั้งหลายว่า สังฆาทหยังหลายมีเสื่อมไป เป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังกิจของตน และของคณอื่นให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ ประมาทเถิด”** จากนั้นก็ไม่ตรัสอะไรอีกเลย เสด็จดับขันธปรินิพพาน รวมพระชนมายุ ได้ ๘๐ พรรษา

ครั้นพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานได้ ๗ วัน ทางมัลลกษัตริย์จะถวาย พระเพลิงพระสรีระ แต่ทำไม่สำเร็จ เนื่องจกขาดพระเถระไป ๑ รูป คือพระ มหาภัลสปะ กำลังเดินทางมา ฝ่ายพระมหาภัลสปะได้เห็นอาชีวกเดินถือดอก **มณฑาทิพกัณฐิระมะ** ดอกมณฑาทิพกัณฐิระเป็นดอกไม้ทิพย์ มีอยู่เฉพาะบนสวรรค์ จึง สอบถกที่มาก ได้ความว่า พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระอรหันต์

พระอานนทเห็นนั้นขุ่นใจจึงไม่ยอมไปตักมา จนพระพุทธองค์ต้องตรัสไปถึง ๓ ครา เมื่อตักมานั้นก็ใส่ถ้วยพุทธานุภาพ จากนั้นก็เดินทางต่อ พบนายปุกกุสะ ราชบุตรแห่งมัลลกลักษัตริย์ ลูกศิษย์อาสารดาบส กาลามโมคคร พระองค์จึงทรงแสดงสันติวิธีทางธรรมโปรด ด้วยความครีธา เธอจึงถวายผ้าสังคิรวรณผืน ๑ อีกผืนถวายพระอานนทเมื่อนายปุกกุสะหกละไปแล้ว พระอานนทก็ถวายผ้านั้นแด่พระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงรับ ทินที่นั้นผู้ผ้าทั้งสองนั้นปรากฏดุจถ้ำไฟปราศจากเปลว ผิพรรณพระวรกายก็ผ่องใสยิ่งนัก พระอานนทเห็นดังนั้นก็ทูลสรรเสริญ พระพุทธองค์จึงตรัสตอบว่า กายของตถาคตจะผุดผ่องใสยิ่งใน ๒ เวลา คือ เวลาได้ตรัสรู้อรุณตรัสมงามโมปริญาณ ๑ และ เวลาจะปรินิพพาน ๑ ครั้นได้ตรัสสร้งน้ำในแม่น้ำกุกุธานีแล้ว ทรงเสด็จบรรทมด้วยสี่ที่เสยาสบบริเวณสวนมะม่วง ตรัสแก่พระอานนทว่า อานนทวันข้างหน้าอาจมีผู้เข้าใจว่าตถาคตเสด็จปรินิพพานเพราะสุกรมัทวะของนางยจนทนะ เธอจงบอกเขาว่าตถาคตตรัสว่าบิณฑบาตที่ได้บุญมาก มีอานิสงส์ยิ่งกว่าบิณฑบาตทานในกาลอื่นมี ๒ คือ บิณฑบาตที่นางสุทดาถวายในวันตรัสรู้ ๑ และ บิณฑบาตที่นายจุนทนะถวายในวันใกล้ปรินิพพาน ๑

จากนั้นเสด็จสู่เมืองกุสินารา โดยเสด็จผ่านแม่น้ำหิริญยวดี ถึงเมืองกุสินาราเพียงวันเดียว วันนั้นเป็นวันเพ็ญ ขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ ประทับแรม ณ สากวัน อันเป็นพระราชอุทยานของพระเจ้ามัลลละ ทรงเสด็จขึ้นบรรทม หันพระเศียรไปทางทิศเหนือถ้าเร็ว ลีที่เสยาสบระหว่างต้นสาละคู่ แล้วมีคิดจะลุกขึ้นอีกเลย ก็เรียกมีเรียกว่า **อนัญฐานไสยาสัน** ต่อมาทรงสรรเสริญการปฏิบัติขุขัยยิ่งกว่าอามิสบูชา ตรัสถึง **สังเวชนียสถาน ๔ แห่ง** ได้แก่ **สถานที่ตถาคตประสูติ คือ ลุมพินีวัน ๑, สถานที่ตถาคตตรัสรู้ คือ ต้นศรีมหาโพธิ์ ณ อุรุเวลาเสนานิคม ๑, สถานที่แสดงธัมมจักกัปปวัตถนสูตร คือ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ๑ และสถานที่ตถาคตปรินิพพาน คือต้นสาละคู่ ณ สาลวโนทยาน ๑** แล้วตรัสถึงอานิสงส์ว่า ผู้ที่มีศรัทธาได้ไปเยือนสังเวชนียสถานเหล่านี้ด้วยความเลื่อมใสแล้ว ครั้นตายไปย่อมเข้าสู่สุคติในโลกสวรรค์ และตรัสถึงการปฏิบัติตนต่อสตรีของภิกษุว่า การไม่เห็นสตรีนั้นแหละดี ถ้าจำเป็นต้องเห็นก็อย่าพูด

๕๘. คฤหัสถ์แสวงหาโภคทรัพย์โดยทางที่ชอบนั้น คือทางใด จงอธิบาย
ตอบ คฤหัสถ์แสวงหาโภคทรัพย์โดยทางที่ชอบนั้น คือ ทางสุจริต ยึดศีล ๕ เป็นหลักธรรมประจำใจ กิจการใด ๆ นั้นสมควรหาโทษไม่ได้ ดังนี้ ต้องไม่เบียดเบียนชีวิตผู้อื่น ๑, ไม่ทุจริตฉ้อโกง ลักทรัพย์ ๑, ไม่ล่วงประเวณี ๑, ไม่ไปเบียดเบียนเจ้เพื่อประโยชน์ส่วนตน ๑, และไม่ข้องเกี่ยวกับยาเสพติดมีนเมา ๑ แล้วเว้นจากมิจฉาเวนิชชา ๕ ด้วย

๕๙. จงเขียนศีล ๕ พร้อมทั้งคำแปลมาดู

ตอบ ศีล ๕ มีดังนี้

๑. **ปาณาติปาตา เวรมณี** เว้นจากการเบียดเบียนชีวิตผู้อื่น
๒. **อทินนาทานา เวรมณี** เว้นจากการลักทรัพย์ของผู้อื่น
๓. **กาเมสุมิฉจจาจา เวรมณี** เว้นจากการละเมียดประเวณี
๔. **มุสสาวาหา เวรมณี** เว้นจากการกล่าวเท็จ
๕. **สุราเมรัยซ์ชุปมาทัญญานา เวรมณี** เว้นจากการดื่มสุราของมีนเมาถึงเสพติดทุกประเภท

๖๐. การค้าขายสุรา เป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ในทางพระพุทธศาสนา มีความเห็นไว้อย่างไร (๕๑)

ตอบ ทางพระพุทธศาสนา จัดเป็นมิจฉาเวนิชชา การค้าขายไม่ชอบธรรม เป็นข้อห้ามอุบาทว์ไม่ควรประกอบ ๖

๖๑. อุบาทว์ก อุบาทว์กา ควรเว้นค้าขายที่ไม่ชอบธรรม อะไรบ้าง

ตอบ อุบาทว์ก ควรเว้นค้าขายที่ไม่ชอบธรรม หรือ **มิจฉาเวนิชชา ๕** ดังนี้

๑. **เว้นจากการค้าอาวุธ**
๒. **เว้นจากการค้ามนุษย์**
๓. **เว้นจากการค้าสัตว์เพื่อฆ่า**
๔. **เว้นจากการค้าสิ่งเสพติด**
๕. **เว้นจากการค้ายาพิษ ๖**

๖๒. การค้าขายสัตว์เพื่อเอาไปฆ่าเป็นอาหาร เป็นการผิดศีลข้อปาณาติบาต

หรือไม่ เพราะเหตุไร อุบาสกควรปฏิบัติอย่างไรในเรื่องนี้ (๕๐)

ตอบ ไม่มีผิด ๆ เพราะไม่ได้เป็นผู้ฆ่าหรือสั่งให้ฆ่า ๆ

อุบาสกควรเว้นการค้าขายชนิดนี้เสีย ๆ

๖๓. สมบัติ และ วัชิต ของอุบาสกอุบาสิกมีอะไรบ้าง

ตอบ สมบัติ ของอุบาสกอุบาสิกา มี ๔ ประการ ได้แก่

๑. เป็นผู้สืบทอดในพระพุทธศาสนา
๒. ถึงพร้อมด้วยศีล รักษาศีลสม่ำเสมอตามสถานะของตน
๓. เชื้อกฏแห่งกรรม ไม่ตั้งมงคล
๔. ไม่แสวงหาบุญนอกเขตพระพุทธศาสนา

๕. หมั่นทำบุญในเขตพระพุทธศาสนา

วัชิต ของอุบาสกอุบาสิกา มี ๔ ประการ ได้แก่

๑. เป็นผู้ไม่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา
๒. เป็นผู้ผู้ทุศีล
๓. ไม่เชื่อกฏแห่งกรรม ตั้งมงคล
๔. แสวงหาบุญนอกเขตพระพุทธศาสนา

๕. ขวนขวาย แสวงหา ทำบุญนอกเขตพระพุทธศาสนา

๖๔. ทิศ ๖ ในคัมภีร์ปฏิบัติ มีอะไรบ้าง แต่ละทิศหมายถึงใคร (๕๐)

ตอบ ๑. ทิศเบื้องหน้า หมายถึง มารดาบิดา

๒. ทิศเบื้องขวา หมายถึง อาจารย์

๓. ทิศเบื้องหลัง หมายถึง บุตรภรรยา

๔. ทิศเบื้องซ้าย หมายถึง มิตร

๕. ทิศเบื้องต่ำ หมายถึง บ่าว

๖. ทิศเบื้องบน หมายถึง สมณพราหมณ์ ๆ

ตรัสว่า "ดูก่อน มาตุผู้ชั่วช้า ท่านอย่าพยายามมากเลย ตถาคตจักปรีนิพพานไม่ช้านี้

คือต่อจากนี้ไป ๓ เดือน ตถาคตจักปรีนิพพาน" เหล่านั้นตรงกับ**วันเพ็ญเดือน ๓** เมื่อ

พระพุทธองค์ทรงปลงอายุสังขาร จัปพลันก็เกิดเหตุอัศจรรย์แผ่นดินไหวก็ก้องทั่ว

ปฐพี เสียงกลองทิพย์ก็อ้ออึงไปในอากาศ พระอรหันต์เห็นเหตุดังนั้น ก็เข้าไปทูลถาม

ถึงเหตุของแผ่นดินไหว พระพุทธเจ้าจึงมีพระดำรัสตรัสตอบว่า **เหตุของแผ่นดินไหวมี**

ด้วยกัน ๔ อย่าง คือ ลมกำเริบ ๑, ผู้มีฤทธิ์บันดาล ๑, พระโพธิสัตว์จุติจากสวรรค์ขึ้น

ดุสิตลงสู่พระนคร ๑, พระโพธิสัตว์ประสูติ ๑, พระตถาคตตรัสรู้ ๑, พระตถาคตแสดง

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ๑, พระตถาคตปลงอายุสังขาร ๑, พระตถาคตเสด็จดับ

ขันธปรินิพพาน ๑ ดังนี้แล้วพระอรหันต์จึงมาคิดได้ว่า เหตุทุกอย่างได้เกิดขึ้นแล้ว

เหลือแต่การปลงอายุสังขาร และปรินิพพานเท่านั้น เห็นว่าแผ่นดินไหวคราวนี้คงเป็น

เพราะพระองค์ปลงอายุสังขาร เป็นแน่ จึงทูลอาราธนาให้เสวยอายุอยู่ต่อ แต่ได้รับการ

การปฏิเสธ เพราะรับอาราธนาจากพระยาวสวัตติมารแล้ว

จากนั้นเสด็จประทับ ณ ภูฏาคารศาลา ในป่ามหาวัน ประชุมสงฆ์ประทาน

โอวาท แล้วตรัสอภิวาทถึงสงฆ์ทั้งหลายว่า ต่อไปอีก ๓ เดือนข้างหน้า ตถาคตจัก

ปรีนิพพาน วันรุ่งขึ้นบินชบาตในเสียงไพเราะ ยืนมองเมืองไพศาลเป็นครั้งสุดท้าย

ด้วยอาการ **นาคาวโลก** (การมองดูเยี่ยงช้าง) แล้วก็เสด็จสู่บ้านภักษุมคาม บ้านหัตถี

คาม อัมพพคาม และซึ่งหมู่พุกามลำดับ จนลุเข้าโคกนคร ประทับ ณ **อานันทเจดีย์**

ทรงประทานโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ พร้อมทั้งแสดงมหาปเทศ ๔ อย่าง เพื่อเป็นเครื่อง

วินิจฉัยพระธรรมวินัย ต่อมาเสด็จไปยังเมืองปวา ประทับ ณ อัมพวันสวนมะม่วง

ของ**นายจุนท์กัมมารบุตร** นายจุนท์ถวายสกุจฉิมพะวะ และโภชนาหารอันประณีตแต่

พระพุทธเจ้า และภิกษุสงฆ์ พระพุทธองค์ได้มีพระพุทธบัญญัติให้นายจุนท์ถวาย

สกุจฉิมพะวะแก่พระองค์รูปเดียว ที่เหลือให้ฝังดินเสีย ครั้นฉันภัตตาหารเรียบร้อย โรค

บักขันทิกาพาทก็กำเริบ มีเวทนามอย่างแรงกล้า ทรงระงับด้วยอริยาถรรพณ์ดี แล้วตรัส

กับพระอรหันต์ว่า "อรหันต์ เราไปเมืองกุสินารากันเถิด" ระหว่างทางแวงพักผ่อนได้

ร่มไม้ ทรงกระหายน้ำเป็นกำลัง จึงให้พระอรหันต์ไปตักน้ำในแม่น้ำมาถวาย

พระองค์ปฏิบัติสืบ ๆ กันมา การเป็นสมณะที่แท้จริง ต้องไม่ประมาทในนิมิตบาท คือ ยินดีตามที่ได้มา และพึงประพฤติธรรมให้สุจริต ไม่ควรประพฤติธรรมที่ทุจริต ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า” ตรัสจบ พระเจ้าสุทโธทนะ บรมครูโสดาปัตติผล ทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าพร้อมสงฆ์สาวกเข้าไปในพระราชวัง ถวายภัตตาหารด้วยความบันเทิง

ครั้นเทศนาโปรดพระประยูรญาติได้ ๗ วัน ก็เสด็จกลับกรุงราชคฤห์ ประทับ แรมอยู่ ณ ลีตวัน มีเศรษฐีหนุ่มผู้หนึ่งชื่อ สุทัตตะ แต่ผู้คนละแวกนี้เรียกเขาว่า **อนาถบิณฑิกเศรษฐี** เพราะความใจกว้างตั้งโรงงานไว้เลี้ยงคนอนาถาของเขา ได้ยิน คำว่า พระพุทธเจ้า ก็รู้สึกศรัทธาจึงได้มานมัสการแลฟังธรรม พระพุทธเจ้าแสดง อนุพุทธิกถา และอริยสัจ ๔ อนาถบิณฑิกเศรษฐีก็บรรลุโสดาปัตติผล แลแสดงตน เป็นอุบาสกในพระศาสนา แล้วอาราธนาพระพุทธเจ้าเสด็จไปเสด็จสาวกเถรในแคว้น โภคผลชนบท ส่วนตนเดินทางส่งหน้ำสู่เมืองสาวัตถีบ้านของตน ขอชื่อสวณของพระชตตราขกุมาร เพื่อสร้างวัดถวายพระพุทธเจ้า ใช้ชื่อว่า **วัดชตวันมหาริหาร** ตามชื่อตกลอง ที่ให้ไว้กับพระราชกุมารว่า วัดที่สร้างจะตั้งชื่อเป็นชื่อท่าน

พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงธรรมเทศนาโปรดสัตว์ในต่าง ๆ อยู่ **๔๕ พรรษา** พรราชาสุตท้ายทรงประทับอยู่ ณ บ้านเวฬุคาม เมืองไพศาลี แคว้นวัชชี ทรงประชวร ด้วยโรคไข้กษัยทนายพาธอย่างหนักจนเกือบปรินิพพาน ทว่าทรงอดกลั้นด้วยอริยาสน-ขันติ วันหนึ่งขณะประทับ ณ **ปาวาลเจดีย์** ทรงมีพระประสงค์ให้พระอานนทอาราธนา ให้พระองค์ทรงพระชนม์อยู่ต่อ จึงทรงทำนิมิตโอบกาศโดยตรัสกับพระอานนทว่า “อานนทนะ ดูก่อน อานนท เมืองไพศาลีนี้ เป็นสถานที่ที่รณมรย์ ทักษิณภาพลวงงาม มี ทั้งปาวาลเจดีย์ และ โคตมเจดีย์ ถ้าบุคคลได้เจริญอิทธิบาท ๔ และมีศรัทธาปรารถนา จะมีชีวิตอยู่ต่อชั่วนิรันดรมากกว่านั้น ย่อมสามารถทำได้” พระอานนทฟังแล้วก็มิได้ เข้าใจพระพุทธรูปประสงฆ์ นิ่งอยู่ ครั้นพระอานนทกลับไปแล้ว พระยาวาสวัตติมารจึงเข้า ฝ้าพระพุทธเจ้า ทูลอาราธนาให้พระองค์ปรินิพพานเสีย พระองค์พิจารณาแล้วจึง

๖๕. คฤหัสถ์และบรรพชิต มีหน้าที่จะพึงปฏิบัติแก่กันและกันและกันอย่างไรบ้าง (๔๗)
ตอบ คฤหัสถ์ควรบำรุงบรรพชิตด้วยการทำ การพูด การคิดประกอบด้วยความเมตตา ด้วย ความเป็นผู้ไม่ปิดประตู คือมิได้ห้ามเข้าบ้านเรือน ด้วยให้อาณิสถาน ส่วนบรรพชิต ควรอนุเคราะห์ต่อคฤหัสถ์ด้วยท่ามกลางไม่ให้เกิดความขังขัง ให้ตั้งอยู่ในความดี อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจงาม ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ทำสิ่งที่เคยฟังมาแล้วให้แจ่ม บอกรทางสวรรค์ให้ ๆ

๖๖. อบายมุข คืออะไร ตม้นำเมามีโทษอย่างไรบ้าง (๔๖)
ตอบ อบายมุข คือ **ปากทางแห่งความเสื่อม** หรือเหตุเครื่องฉิบหาย ตม้นำเมามีโทษ ดังนี้

๑. เป็นเหตุให้เสียทรัพย์
๒. เป็นเหตุแห่งการทะเลาะวิวาท
๓. เป็นเหตุแห่งโรคภัย
๔. เป็นเหตุให้ถูกตำหนิติเตียน
๕. เป็นเหตุให้กลายเป็นคนไม่ละอาย
๖. เป็นเหตุบั่นทอนปัญญา ๆ

สณฺหิ คิริ อุตถวตี ปมฺญฺเจ.

ควารเปล่งวาจาไปเพราะที่มีประโยชน์. ขุ. ชา. เตรส. ๒๗/๓๕๐.

ขมฺติ ทิตฺตฺสวาทา.

ความอดทน นำมาซึ่งประโยชน์สุข. ส. ม.

พุทธประวัติโดยย่อตามแนวข้อสอบสนามหลวง

พระโคตรของเจ้าชายสิทธัตถะ คือ ศากยะ มีพระเจ้าโศกการาชเป็นปฐมกษัตริย์ มีพระราชบุตร ๔ พระองค์ พระองค์ ๔ พระองค์ ครั้งหนึ่งสมัยที่พระมเหสีองค์แรกถึงแก่กรรมแล้ว พระบาทท้าวเธอได้ส่งมเหสีใหม่ แลเมเหสีใหม่ได้ประสูติพระราชบุตร ยังความปลื้มปิติเป็นอันมาก จึงพลั้งปากให้พรแก่พระนาง ๑ ข้อ ซึ่งพระนางก็ได้ทูลขอพระราชทานบิณฑิแก่พระราชโอรส พระเจ้าโศกการาชยังอยู่หลายเวลา แต่ไม่เป็นผล จำต้องรักษาลี้ภัยของกษัตริยาธิราช จึงให้พระราชบุตรอันเกิดแต่พระมเหสีองค์แรกเสด็จไปสร้างเมืองใหม่ ในดงไม้สักกะ ที่อยู่แห่งกบิลดาบส จึงตั้งชื่อนครว่า **“กบิลพัสดุ์”** แล้วอภิเษกสมรสกันเอง เว้นแต่พระเชษฐภคินี ได้มีจิตปฏิพัทธ์กับพระเจ้ากรุงเทวทหะ เมื่อได้อภิเษกสมรสกันแล้วได้ตั้ง**โกลิยกส์ตีบมา** ครั้นสร้างเมืองสำเร็จแล้ว พระเจ้าโศกการาชทราบความแล้วรีบ และการอภิเษกกันเองของพระราชบุตร พระราชโอรสเพื่อคงชาติตระกูลให้จางเจือจึงอุทานว่า สักกกา แปลว่า สามารถยิงแล้วหนอ จึงได้ชื่อว่า **สักกชนบท** สืบมา

ลำดับพระโคตรที่สำคัญ ของสิทธัตถะราชกุมารนั้นอาจย้อนไปถึงพระเจ้าชยเสนะ(พระปโยกา**(ทวด)**) ผู้ครองนครกบิลพัสดุ์ มีพระราชบุตร ๑ พระราชบุตร ได้แก่ **สีหหนุ(พระอัยกา(ปู่))** และ ยโสธรา ตามลำดับ เมื่อพระเจ้าชยเสนะสวรรคตแล้ว สีหหนุกุมารได้ครองราชย์ต่อ อภิเษกสมรสกับพระนางกัญญา (พระอัยยิกา**(ย่า)**) มีพระราชบุตร ๔ พระองค์ ได้แก่ **สุทโธทนะ ๑ (พระชนก(พ่อ))**, **สุโกทนะ ๑, อมิโตทนะ ๑, โธโตทนะ ๑, และ สนิโตทนะ ๑** มีพระราชบุตร ๒ พระองค์ ได้แก่ **ปมิตา ๑ และ อมิตา ๑** ส่วนพระนางยโสธรา (พระอัยยิกา**(ยาย)**) ไปเป็นพระมเหสีของพระเจ้าอัญชนะ (พระอัยกา**(ตา)**) มีพระราชบุตร ๒ พระองค์ ได้แก่ **สุปพุทธะ ๑ และ ทัญชปาณี ๑** มีพระราชบุตร ๒ พระองค์ ได้แก่ **มายุยา ๑ (พระชนนี(แม่))** และ **ปทปตี ๑** ภายหลังเมื่อพระเจ้าสิหหนุสวรรคตแล้ว สุทโธทนะกุมารก็ขึ้นครองราชย์ มีพระนามมายุยาเป็นมเหสี ประสูติสิทธัตถะโอรส **ได้ต้นสกุล** ในอุทยาน**ลุมพินีวัน** ระหว่างทาง**กรุงกบิลพัสดุ์** กับ **กรุงเทวทหะ** วันศุกร์ **เพ็ญเดือนวิสาขะ (เดือน ๖)** ปีก่อนพุทธศก ๘๐ ปี เวลาสายใกล้เที่ยง

เข้าวันหนึ่ง **สิงคาลมณฑล** กำลังให้ทิศต่าง ๆ อยู่ พระพุทธเจ้าเสด็จเข้าไปถาม ทราบความแล้วจึงตรัสแสดงธรรมว่า ทิศทั้ง ๖ นั้น แท้จริงแล้ว เป็นดังนี้ คือ **ทิศเบื้องหน้า หมายถึง บิดามารดา ทิศเบื้องขวา หมายถึง ครูบาอาจารย์ ทิศเบื้องซ้าย หมายถึง เพื่อน มิตรสหาย ทิศเบื้องหลัง หมายถึง ลูก ภรรยา ทิศเบื้องล่าง หมายถึง บริวาร ทิศเบื้องบน หมายถึง สมณพราหมณ์** สิงคาลมณฑลได้สดับแล้วเกิดความเลื่อมใส จนถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งตลอดชีวิต

ครั้นพระพุทธองค์ประกาศพระศาสนาได้ระยะหนึ่ง กิตติศัพท์พระบิโกลไปถึงพระเจ้าสุทโธทนะ พระราชบิดาผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ จึงแต่งตั้งให้ **กาฬทายีอำมาตย์** พร้อมคณะ ไปทูลเชิญพระพุทธองค์ให้เสด็จมายังกรุงกบิลพัสดุ์ กาฬทายีเดินทางไปถึงวัดเวฬุวัน พร้อมคณะ ขณะพระพุทธองค์กำลังแสดงธรรมอยู่ สดับธรรมนั้นแล้ว บรรลุอรหัตผลทั้งหมด แล้วทูลเชิญสู่กรุงกบิลพัสดุ์ ทรงเสด็จเดินทางวันละ ๑ โยชน์ เป็นเวลา ๒ เดือน รวมระยะทาง ๖๐ โยชน์ เมื่อไปถึงเหล่าปราชญ์ญาติ บ้างถึงก็ทูลนิมนต์ อากุโสกว่า บ้างไม่แสดงความเคารพ พระพุทธองค์จึงแสดงปาฏิหาริย์เหาะขึ้นไปบนอากาศ ไปรอบสี่ดินจากพระบาทลงบนศีรษะของปราชญ์ญาติเหล่านั้น เพื่อทำลายความมานะถือตัว และยังจิตให้เลื่อมใส ครั้นแล้วพระพุทธบิดาเห็นอัศจรรย์ดังนั้น ก็ประณมถวายอภิวาท ๓ ครั้ง เหล่าปราชญ์ญาติก็สิ้นทิฐิมิถุนิก็ลงกราบตาม ขณะนั้นได้เกิดเหตุอัศจรรย์มี **“ฝนใบกรพรวรช”** ตกโปรยปราย มีสีแดง ตกลงพบนกไม่เปียกเฉอะแฉะ ผู้ปรารถนาให้เปียกก็เปียก ผู้ไม่ปรารถนาให้เปียกก็ไม่เปียกเลย พระพุทธองค์จึงได้อธิบายว่า ฝนนี้ก็เคยตกลงมาครั้งหนึ่งแล้ว สมัยพระเวสสันดร พระประยูรญาติได้ฟังแล้วก็เกิดความเลื่อมใส แยกย้ายกันกลับไป

วันรุ่งขึ้น พระพุทธเจ้าพร้อมภิกษุสาวก ก็ออกเที่ยวบิณฑบาตตามปกติ ชาวเมืองราชคฤห์บางคนไม่เข้าใจเห็นเป็นการเสียดายที่ลูกกษัตริย์จะมาขอทาน จึงนำความไปกราบทูลพระเจ้าสุทโธทนะ พระเจ้าสุทโธทนะทราบความจึงรีบเสด็จมาห้าม พระพุทธองค์จึงตรัสว่า **“การบิณฑบาตนี้ ถือเป็นธรรมนิยมที่พระพุทธเจ้าทุก ๆ**

ครั้งนั้น **ปีปติมาณพ** ตกอยู่ในข่ายพระญาณ พระพุทธเจ้าจึงเสด็จประพาสที่ปรอ
ที่ใต้ต้นไทรชื่อว่า **พพุตตนิโครธ** ระหว่างเมืองราชคฤห์กับเมืองนาลันทา เมื่อได้พบ
พระพุทธร่องซึ่งได้ขุดอุปสมบท พระองค์จึงทรงประทานอุปสมบทให้ด้วยการประทาน
โอวาท ๓ ชื่อว่า **กัลลสะ** ท่านพึงศึกษาเถิดว่า เราจักเข้าไปตั้งความละเอียด และอย่าเกรง
ไว้ในภิกษุทั้งที่เป็นผู้เฒ่า, เป็นผู้ปานกลาง และเป็นผู้วัยหนุ่ม อย่างแรงกล้า **๑, ธรรม**
ใดประกอบด้วยกุศล เราจักเงี่ยหูตั้งใจสดับ และพิจารณาด้วยความแห่งธรรมนั้น **๑,**
เราจักไม่ละสติออกจากกาย **๑** เรียกว่าอุปสมบทวิธีนี้ว่า **โอวาทปฏิคคหณุปสัมปทา** บวช
ได้ **๘** วันก็บรรลอรุหัตตผล ทรงตั้งให้เป็น**ผู้เฒ่าที่คคะตัมยิมัตถิรุตตงควัตถ**

ครั้นทรงประกาศพระศาสนานี้ได้ ๙ เดือน หลั่งตรัสรู้ พอถึงวันเพ็ญ
ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ซึ่งตรงกับ **วันมาฆบูชา** จึงได้แสดง**โอวาทปาฏิโมกข์** อันเป็นหัวใจ
หลักของพระพุทธศาสนา ๓ ข้อ มีความว่า

สพพปาปสสุจกรณํ การไม่ทำบาปทั้งปวง
กุสุลลสุปฏิสัมปทา การทำกุศลทั้งปวง

สลจิตฺตปริโยทปนํ การรักษาจิตให้ผ่องแผ้วอยู่เสมอ

การประขุมครั้งนั้นชื่อว่า **จาตฺรงคสันนิบาต** หมายถึง การประขุมที่
ประกอบด้วยองค์ ๔ ได้แก่ **วันนั้นเป็นวันเพ็ญเดือนสาม ๑, ภิกษุ ๑,๒๕๐ รูป มา**
ประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย ๑, ภิกษุทั้งหลายเป็นพระอรหันต์ชื่อนาม ๑ และ ภิกษุ
ทั้งหลายอุปสมบทด้วยเอหิภิกขุสัมปทา ๑

กาลต่อมา เมื่อเห็นว่า มีผู้ออกบวชมากมาย พระศาสดาเป็นปีกแผ่นมภา
แล้ว จึงโอนอำนาจทั้งหมดให้สงฆ์ปกครองกันเอง แลทรงอนุญาตการบวชแบบใหม่
ชื่อ **ยฺยติจิตฺตถกัมมจจาอุปสัมปทา** ผู้บวชด้วยวิธีนี้คนแรกคือ **พระราธะ** มีพระสารี
บุตรเป็นพระอุปัชฌาย์ การบวชแบบนี้ใช้กันมาจนปัจจุบัน แลทรงยกการบวชแบบ
ติสรณคมณุปสัมปทามาใช้บวชสามเณรแทน

เมื่อ**ประสูติได้ ๓ วัน** **อลิตดาบส** หรือ**กาฬเทวิลดาบส**ผู้เป็นที่นับถือของ
พระเจ้าสุทโธทนะ ทราบข่าวการประสูติของกุมารก็มาเยี่ยม เห็นลักษณะถูกต้องตาม
ตำหรับมหากษัตริย์จึงจึงอภิเวทพระเจ้าสุทโธทนะ และกล่าวทำนายเป็น **๒ ลักษณะ** คือ
ถ้าครองเพศฆราวาสก็จะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิราช ถ้าครองเพศบรรพชิตก็จะ**ได้เป็น**
ศาสดาเอกของโลก พระเจ้าสุทโธทนะเห็นดาบสที่ตนนับถืออภิเวทบุตรของตน ก็
บังเกิดความนับถือพระราชโอรสเป็นอันมาก

เมื่อ**ประสูติได้ ๕ วัน** ก็**ให้ประขุมพระญาติ** **เชิญพราหมณ์มา ๑๐๘ คน** มาฉัน
โภชนาหาร แล้วขานพราหมณ์ว่า **“ลัทธิตถราชกุมาร”** คัดเลือกจนเหลือพราหมณ์
๘ คน ให้ทำนายลักษณะ ก็ทำนายเป็น **๒ ลักษณะ**เช่นเดียวกับอลิตดาบส มีเพียง
โกณฑัญญพราหมณ์คนเดียวที่ทำนายเป็นทางเดียวว่า จะได้ออกบวชเป็นศาสดาเอก
ของโลก

เมื่อ**ประสูติได้ ๗ วัน** พระนางสิริมหามายา ก็**สิ้นพระชนม์** พระเจ้าสุทโธทนะ
จึงมอบพระราชโอรสให้พระนางปชบาตีโคตมีเลี้ยงสืบมา พระนางเองภายหลังก็มีพระ
ราชบุตรของตนทรงพระนามว่า **“นันทกุมาร”** และมีพระราชบุตรี ทรงนามว่า
“รูปนันทา”

เมื่อ**พระชนมายุได้ ๗ ชันษา** พระราชบิดาตรัสให้**ชุดสละโบยชนธินัน** ๓ **สระ**
ปลุกอุบลบัวขาวสระ ๑, ปลุกประทุมบัวหลวงสระ ๑, ปลุกบุณฑริกบัวขาวสระ ๑ เมื่อ
เจริญจนควรรีศึกษาศิลปวิทยาได้ ก็มอบไว้ในสำนัก**ครุวิศวะนิคร** พระราชกุมารเรียนรู้
จนสิ้น เมื่อคราวเข้าร่วม**พิธีแรกนาขวัญ** ทรงนั่งอยู่โดดเดี่ยว เจริญอานาปานสติ บรรลุ
ปฐมฌาน **เกิดเหตุอัศจรรย์เงาต้นไม้เคลื่อนตามพระอาทิตย์** พระราชบิดาทรง
ทราบ จึงเสด็จมาถวายบังคม

เมื่อพระชนมายุได้ ๑๖ ชันษา ก็ได้พระนางยโสธรา (พระนางพิมพา) พระราชธิดาที่ประสูติแต่พระนางอมิตา กับ พระเจ้าสุปัปพทระ เจ้ากรุงเวททนคร เป็นชายา พระราชบิดาทรงสร้างประสาท ๓ ฤดูบำรุงบำเรอสุดความสามารถให้เพลิดเพลินในกามสุข อยู่มาจนมีพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา มีพระโอรสองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า **“ราหุลกุมาร”** ตามคำอุทานว่า **“ราหุล ชาติ พนุธน์ ชาติ”** ซึ่งแปลว่า บ่วงเกิดแล้วหนอ

สิทธิธิดะราชกุมารมีพระญาติรุ่นราวคราวเดียวกันตามลำดับดังนี้ **“อานันทะ”** โอรสพระเจ้าสุกโกทนครากยะ, **“มหานามะ”** และ **“อนุรุทธ”** กับ **“โรหิณี”** โอรสและธิดาพระเจ้าอโศตทนครากยะ, **“เทวทัต”** กับ **“ยโสธรา”** ราชบุตรและราชบุตรธิดาของพระเจ้าสุปัปพทระกับพระนางอมิตา

ต่อมาได้ทรงเห็น **เทวทูตทั้ง ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และ สกณะ เกิด** **ธรรมสังเวชว่า แม้เราจะมียานาจวาสนา ก็มีอางพัน ความเจ็บ ความตาย ไปได้ จึงรู้สึกพอใจในเพศสมณะ** คั้นหนึ่งตั้งบรกรรมขึ้นมากลางดึก แลเห็นนางสนมนอนสิ้นสมณะดี กลาดเกลื่อนห้องพระโรงประดุกองชากศพในป่าช้า เกิดความเบื่อหน่ายถึงที่สุด จึงหนีออกบวชเวลากลางคืน ทรง**มักำถัมฐกะ** มีนาย**ฉันทะ**ตามเสด็จ ถึงฝั่ง**แม่น้ำอินมา ณ อนุยัยัมพวัน แคว้นมัลละ**จึงใช้พระขรรค์ตัดพระเมถนี ครองเพศบรพชิตแต่บัดนั้น

โกณฑัญญะพราหมณ์ทราบข่าวมหาบุรุษออกผนวชสมดังคำที่ตนทำนาย จึงชักชวนบุตรของพราหมณ์ออกบวชติดตามมหาบุรุษ มี **วิปละ ภัททิยะ มหามงะ และอัสสิ** ชื่อว่า ปัญจวัคคีย์ หรือ เบญจวัคคีย์ แปลว่า พวก ๕ ดังนี้

ลำดับนั้น **อุปติสสะ** บุตรของนางสารี และ **โกติสสะ** บุตรของนางเมคคัลลิตี บวชอยู่สำนักสังยุตชัยปริพาชก ส่องสหายมิได้บรกรรมวิเศษให้พึงพอใจ จึงชวนกันออกหาโมกขธรรม สัณญากันว่า หากใครใคร่ได้พบก่อน จักรีบมาบอกอีกฝ่ายหนึ่ง อุปติสสะได้มาพบ พระอัสสิชิ มีผิวพรรณหมดจด จริยาสงบน่าเลื่อมใส จึงถามว่า ใครเป็นอาจารย์ของท่าน ท่านลอบว่าอะไร พระอัสสิชิตอบว่า **“เย ธมมา เหตุ บุปภา เตลิต เหตุ ติภาคโต เตสญเจ โย นิโรธ จ เอวาทิ มหัทธมโณติ”** ซึ่งแปลเป็นใจความว่า ธรรมใดเกิดแต่เหตุ ตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมนั้น และความดับไปแห่งธรรมนั้น พระองค์มีปกติตรัสอย่างนี้ อุปติสสะ พังแล้วดวงตาเห็นธรรมบรรลุโสดาปัตติผล จึงนำธรรมไปกล่าวแก่ โกติสสะ ก็บรกรรมเช่นกัน แล้วจึงพากันไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ครั้นได้อุปสมบทแล้ว อุปติสสะ ได้ชื่อว่า พระสารีบุตร โกติสสะ ได้ชื่อว่า พระโมคคัลลานะ พระเมคคัลลานะ บวชได้ **๗ วัน** บรกรรมที่ติดผล ทรงตั้งให้เป็น**พระอัครสาวกเบื้องซ้าย ผู้เอตทัคคะด้านฤทธิ์** ระหว่างบำเพ็ญเพียร เกิดความง่วง พระพุทธเจ้าเสด็จแสดงอุบาย ๘ ประการ เพื่อระงับความง่วง ได้แก่ สัณญญาอย่างใดใด สัณญญาอันให้มาก ๑, พิจารณาธรรมที่ฟังมาแล้ว ๑, ท่องบ่นธรรมนั้น ๑, ยอนหูทั้งสอง เอาฝ่ามือจับตัว ๑, ยืนขึ้น เอาน้ำลูบตัว เทลียช้ายแลขวา ๑, ใส่ใฉฉิมแสงสว่าง ๑, เติบจงกรม ๑, และ ลำเรจลิตไสยาสน์ ๑ พร้อมทั้งตรัสสอนให้ลำเหนียกในใจอีก ๓ ข้อ คือ เราจักไม่ชูงวง เข้าไปสู่สกุล ๑, เราจักไม่พูดต่อเสียด ๑ และเราจักไม่คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑

ส่วนพระสารีบุตรบวชได้ **๑๕ วัน** ขณะกำลังถวายงานพัฒนาพระพุทธเจ้า **ที่สมณปริพาชก**มาเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ **ถ้ำสุกรยาตา เขาคิชฌัญญู กรุงราชคฤห์** อดอ้างอย่างมัจฉาทิฎฐิ ๓ ประการ ได้แก่ คนบางพวกว่า ลิงทั้งหลายควรแก่เรา เราชอบทั้งหมัด ๑, คนบางพวกว่า ลิงทั้งหลายไม่ควรแก่เรา เราไม่ชอบทั้งหมัด ๑, และ คนบางพวกว่า บางสิ่งควรแก่เรา เราชอบใจ บางสิ่งไม่ควรแก่เรา เราไม่ชอบใจ ๑ พระพุทธเจ้าจึงแสดงธรรม **เวทนาปริคคหสูตร** ที่สมณปริพาชกบรรลุโสดาปัตติผล พระสารีบุตรบรรลุอรหัตตผล ทรงตั้งให้เป็น**พระอัครสาวกเบื้องขวา เอตทัคคะด้านปัญญา**

ออกไปเผยแพร่พระศาสนา มีผู้ศรัทธาขออุปสมบทจำนวนมาก ทว่าไม่สามารถบวชด้วยตนเองได้ ต้องพามาอุปสมบทกับพระพุทธเจ้า จึงร่วมกันทูลขออนุญาติ พระพุทธองค์จึงทรงมีพุทธบัญญัติให้ภิกษุบวชกุลบุตรได้เอง โดยให้กล่าวว่า ข้าพเจ้าขอเข้าถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า เป็นสรณะ เรียกว่า **ติสรณคฺคณอุปสัมปทา**

เมื่อนั้นพระพุทธองค์พำนักอยู่ในกรุงพาราณสีพอควรแล้ว จึงเสด็จสู่ตำบลอุรุเวลา ระหว่างทางพบ ภิกษุวัคคีย์ หรือ ลหาย ๓๐ คน กำลังตามหาหญิงแพศยาที่ลักห่อเครื่องประดับไป เหล่าภิกษุวัคคีย์จึงทูลถามพระองค์ว่า เห็นหญิงผู้หนึ่งหรือไม่ว่า พระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธานุญาตไว้ว่า "กุมารทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจะเห็นอย่างไร ท่านจะพึงแสวงหาหญิงนั้นดีกว่า หรือจะพึงแสวงหาตนดีกว่า" เหล่าภิกษุวัคคีย์ตอบว่า "พึงแสวงหาตนดีกว่า" พระพุทธองค์จึงเชิญให้หนึ่งลงฟังธรรม ตรัสแสดงอนุปพุทธิกถา และอธิบายว่า "เหล่าภิกษุวัคคีย์ก็บรรลอรหัตตผลทั้ง ๓๐ คน พระพุทธองค์บวชให้ แล้วส่งท่านทั้งหลายไปเผยแผ่พระศาสนาตามทิศนั้น แล้วทรงเสด็จต่อไปถึงตำบลอุรุเวลา อันเป็นที่ตั้งอาศรมของ **ปฺราณชฺชูลิ** ๓ พี่น้อง **สิริอุรุเวลกัสสปะ ๑,**

นทีกัสสปะ ๑ และ คยกัสสปะ ๑ เป็นพวกษุฑาไฟ มีบริวาร ๕๐๐, ๓๐๐ และ ๒๐๐ ตามลำดับ พระองค์ทรงแสดง **อาภิตตปริยายสูตร** ความโดยย่อกล่าวถึง ภายนอกภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และ ภายนอกภายนอก ๖ มี รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เป็นของร้อน ร้อนด้วย รากคคิ โมหคคิ โสภคคิ (ไฟราคะ ไฟโทสะ ไฟโมหะ) ท่านทั้งหลายจงเพียรเผาไฟกิเลสที่เกิดแต่ใจเถิด เหล่าชฺชูลิทั้งหลายก็ถึงอรหัตตผล ทูลขออุปสมบททั้ง ๑,๐๐๓ คน สมัยนั้นพระพุทธองค์เสด็จเข้ากรุงราชคฤห์พร้อมด้วยภิกษุบริวาร ยังยืนอยู่ ณ **ถัญฺฉวัน สานตลาถนุญ** พระเจ้าพิมพิสาร พร้อมบริวาร ได้กิตติศัพท์จึงมาเข้าเฝ้า ทูลขอให้แสดงธรรมโปรด พระองค์ทรงแสดงอนุปพุทธิกถา และอธิบายว่า ๔ พระเจ้าพิมพิสารได้บรรลุโสดาปัตติผล ข้าราชบริวารได้โสดาปัตติผล ๑๑ ใน ๑๒ ส่วน ที่เหลือขอไปถึงไตรสรณคฺคณ พระเจ้าพิมพิสารทูลอาราธนา ให้พระพุทธองค์พำนักอยู่ในกรุงราชคฤห์เพื่อแสดงธรรมโปรดสัตว์ แลถวายสวน **เฝเวฬุวน**อุทยานของพระองค์ เป็น **วัดแรกของพระศาสนา** ให้เป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า

หลังจากได้เสวยบรรพชาสุ ฌ อนุปโยมพวัน เป็นเวลา ๗ วัน จึงเสด็จเข้าบิณฑบาตในกรุงราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารทราบความ จึงเสด็จมาซื้อข้าวให้ครองราชย์ร่วมกัน แต่มหาบุรุษปฏิเสธว่า ทรัพย์ในโลก และภกามสุขมิใช่สิ่งทีพระองค์ต้องการ พระองค์ออกบวชเพื่อสัพพัญญุตญาณ ลำดับนั้นพระเจ้าพิมพิสารบังเกิดความเลื่อมใส ทูลขอปฏิญญาว่า **"ถ้าพระองค์ได้ตรัสรู้แล้ว ขอได้โปรดเสด็จมาแสดงธรรมโปรดข้าพระองค์ด้วย"** พระมหาบุรุษทรงรับปฏิญญานัน

เมื่อออกบวชแล้วก็ได้ไปฝึกฝนหาวิชาความรู้ในสำนักที่มีชื่อเสียงมากสมัยนั้น คือ สำนักของ **อาฬารดาบส กาลามโคตร** และ **อุทกดาบส รามบุตร** บรรลุฌานสมาบัติ ๗ และ ๘ คือ อากิญจัญญายตนฌาน และ เภวสัญญานาสัญญายตนฌาน อากาญทั้งสองวงวนให้อยู่ที่สำนัก ถึงสองนักษัตรต่อไป แต่มหาบุรุษปฏิเสธ คิดว่านี่ยังมีที่ที่สุดของธรรม มิใช่ทางแห่งสัพพัญญุตญาณ จึงออกจากสำนักเข้าบำเพ็ญพรตด้วยตนเองในป่า ณ **อุรุเวลาเสนานิคม** ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา โดยมีวิธีบำเพ็ญดังนี้ **กตพระทนต์(ฟัน)ด้วยพระทนต์ กตพระตาสู(เขตนานปาก)ด้วยพระชีวทา(ลิ้น)ไว้ให้แน่นจนพระเสโท(เหงื่อ)ไหลออกจากพระกัจฉะ(รักแร้) ๑, กลั่นลมหายใจ วัลสาศะ ปัสสาสะ จนเกิดเสียงอื้อในช่องพระกรรณ(หู)ทั้งสอง ปวดพระเศียรเป็นกำลัง ๑, อดพระกระยาหารจนพระฉวีวรรณเคร้าหมอง ทรงชูปนมแห้งแต่พระตะโจ(ทนต์) หุ้มพระอัฐิ(กระดูก) จนเมื่ออุปพระวรกาย **เส็นพระโลมา(ขน)หลุดติดพระหัตถ์(มือ) ๑** ครั้นบำเพ็ญอยู่ ๖ ปี มิได้บรรลุธรรมวิเศษอะไร วันหนึ่งทำวาลกัถาเวรราชทราบดาภิราชของมหาบุรุษแล้ว จึงทรงตัดสินใจให้มหาบุรุษสดับ เลี้ยงหนึ่งถึงเกินไม่ ไม่นานก็ขาด เลี้ยงหนึ่งหย่อนเกินไม่ก็เหมเป็นเสียง อีกเลี้ยงหนึ่งซึ่งพอดดี ๆ เสียงก็ไพเราะจับใจ มหาบุรุษได้สดับแล้วก็นำมาเทียบกับการปฏิบัติของตน เกิดปัญญา ยึดเอาัมชฌิมภาปฏิบัติภาเป็นที่ตั้ง เพลาเข้าจึงเสด็จออกบิณฑบาต เพื่อฉันพระกระยาหาร จะได้มีกำลังเพื่อการบำเพ็ญทางจิตต่อไป**

เหล่าปัญญาวิเศษก็เห็นมหาบุรุษเสด็จออกบิณฑบาตเช่นนั้น ก็คิดว่า มหาบุรุษ
สิ้นความเพียรเสียแล้ว กลายเป็นผู้มั่งคั่งมากไปเสียแล้ว จึงพากันหนี ไปอยู่ที่ป่า
อิสิปตนมฤคทายวัน

รุ่งเช้า วันเพ็ญเดือน ๖ ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี พระมหาบุรุษประทับนั่ง ณ
ใต้ต้นไทรนามว่า **อชปาลนิโครธ นางสุชดา** ธิดาของเศรษฐี แห่งอุรุเวลาเสนานิคม
ได้นำข้าวต้มสุกปายาสมาถวาย พระมหาบุรุษทรงรับไปได้ ๔๙ ก้อน แล้วเสวยจนหมด
แล้วนำธูปเทียนไปเสวยถวายในแหม่นแก่นริษยา ทรงแสดงว่า “แม้ข้าพเจ้าจักได้ตรัสรู้
พระสัพพัญญุตญาณ ขอให้เถาต้นนี้ จงลอยทวนกระแส” ด้วยอำนาจแห่ง
พระโพธิญาณ ธาดาทองคำก็ลอยทวนน้ำขึ้นไป ประมาณ ๘๐ ศอกแล้วจมลงสู่ภาค
ทิพย์ของพญากาฬนคราช มหาบุรุษบังเกิดความมั่นใจ สรงน้ำ พักผ่อน จนเพลากลับ

ครั้นแล้วก็นำ**ญาคำ ๘** คำ ที่**โสดิพยาทรมณีสัคริธา**ถวายระหว่างทาง ไปที่
โคณฑันพระศรีมหาโพธิ์ ผิงพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก แล้วทรงตั้งสัตยาธิษฐานว่า
“**ถ้ายังมีได้ตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเพียงใด จักไม่เสด็จขึ้นจากบัลลังก์**
เพียงนั้น ถึงแม้นือ และเลือดจักเหือดแห้งไปก็ตามที” แล้วทรงตั้งกายตรงดำรงพระ
สติมั่นอยู่

เพลานั้น พระยาสัตว์ตีमार เกรงมหาบุรุษจะบรรลุอภิเษกสัมมาสัมโพธิ
ญาณ จักพ้นไปจากอำนาจ จึงนำเหล่าเสนามารมาฉวย พระมหาบุรุษทรงรำลึกถึง
บารมี ๑๐ ได้แก่ **ทาน คีล เมกขัมมะ ปิฎญา วิริยะ ขันติ ถัจจะ อธิชฌาน เมตตา**
อุเบกขา ที่ตนได้ทำมา แล้วให้นางวสุธราแม่พระธรรมิมาเป็นลัทธิพยาน นางบีบนำ
ออกจากมวยผม เป็นน้ำที่มหาบุรุษได้กรวดน้ำอุทิศบุญกุศลแล้วในอดีตกาล ปรากฏ
เป็นกระแสให้นำหลากยิ่งกว่า มหาสมุทรทั้ง ๔ พัดพาเอาพระยา มารและเสนามา
กลับไป ครั้นพระยามารทกลับไปแล้ว ก็ทรงดำรงจิตมั่นบรรลุพระญาณตามลำดับ
ดังนี้

พรรษาแรก พระพุทธองค์ทรงประทับจำพรรษาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน
นั่นเอง วันหนึ่ง ยศกุลบุตร ผู้บิดาสร้าง ปราสาท ๓ ฤดู ไว้ประนมพรอ เกิดความเบื่อ
หน่ายในกามสุข แลไปเห็นนางบำเรอหลับใหลไม่ได้อึด บ้างผ้าหลุด บ้างกรน บ้าง
กัดฟัน บ้างน้ำลายไหล บังเกิดสุภะนิมิต เห็นเป็นซากศพ ยิ่งความเบื่อหน่ายเป็นล้น
พ้น จึงหนีออกมากกลางดึก รำพันว่า “ที่นี้วุ่นวายหนอ ที่นี้ซัดซัดของหนอ”

พระพุทธเจ้าตรวดดูอยู่ประจักษ์ด้วยแต่เข้าตรู จึงแกลังมาเดินจงกรมอยู่ สดับ
ดังนั้นแล้ว จึงตรัสว่า “ที่นี้ไม่วุ่นวายหนอ ที่นี้ไม่ซัดซัดของหนอ” ยศกุลบุตรได้สดับดังนั้น
แล้ว เกิดความพอใจ จึงถอดรองเท้าเข้าไปนมัสการพระพุทธองค์ เมื่อนั้นพระองค์จึง
ทรงแสดง**อนุပ္พิทกกา** ความโดยย่อกล่าวถึง อานิสงส์ของการให้ทาน การรักษาศีล
สวรรค์ โทษของกามสุขนสวรรค์ การออกจากกาม (**ทาน ลีล สวรรค์ กามาทิณพ**
เมกขัมมานิสสัย) ยศกุลบุตรได้สดับแล้วบรรลุนิโสตปฏิบัติผล ครั้นเสร็จผู้บิดาออก
ตามหา มาพบพระองค์ก็จำได้ จึงเข้าไปกราบนมัสการ พระพุทธองค์จึงแสดง
อนุပ္พิทกกา และอริยสัจ ๔ เศรษฐีผู้บิดาฟังธรรมแล้วเกิดความเลื่อมใส ขอเป็นผู้ถึง
พระรัตนตรัย มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ ตลอดชีวิต ถือเป็นอุบาสก
คนแรกของประเทศนาม ส่วนยศกุลบุตรน้อมใจเลื่อมใส ตามใจก็พลันหลุดจากอาสวะ
กิเลส อุปาทานทั้งหลาย บรรลุอรหัตผล รวมขณะนั้นมีพระอรหันต์เกิดขึ้นบนโลก
๗ องค์ วันรุ่งขึ้นเศรษฐีได้อาราธนาพระพุทธเจ้าไปฉันภัตตาหารที่เรือนของตน เมื่อ
เสด็จถึง พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอนุပ္พิทกกา และอริยสัจ ๔ ให้มารดา แลภรรยา
เกาของ พระยสละ ได้บรรลุโสตปฏิบัติผลเช่นกัน ต่อมาสหทัยของพระยสละ ๔ คน ได้แก่
วิมลละ ๑, สุพหู ๑, ปุณณชิ ๑ และ คัมภี ๑ มาหาพระยสละ ได้ทูลขอให้พระพุทธ
องค์แสดงธรรม แลได้บรรลุอรหัตผลทั้งสิ้น รวมมีพระอรหันต์ขณะนั้น ๑๑ องค์
กาลต่อมา สหทัยขอพระยสละอีก ๕๐ คน ก็มาหาพระยสละ ได้ฟังธรรม ก็บรรลุ
อรหัตผลทั้งสิ้น จึงมีพระอรหันต์เป็น ๖๑ องค์ พระพุทธเจ้าจึงให้พระอรหันต์สาวก
๖๐ องค์ ออกเผยแผ่พระศาสนา เพื่อประโยชน์ของสรรพสัตว์ เสมอิกษุทั้งหลาย

พระองค์จึงตรัสเตือนถึง ๓ ครั้งว่า “พวกเธออย่าเรียกตถาคตเช่นนั่นเลย ตถาคตได้ตรัสรู้เองโดยชอบเป็นพระอรหันต์แล้ว ของเจิงโฮสโตลดับฟังธรรมเกิด” เหล่าปัญจวัคคีย์ก็เชื่อทูลศรัทธาคำนี้ทั้ง ๓ วาระ จนพระองค์ต้องตรัสเตือนว่า “ท่านทั้งหลาย ยังจำได้อยู่หรือว่า ตถาคตเคยตรัสอย่างนั้นมาก่อน” ปัญจวัคคีย์พิจารณาแล้วเห็นว่า ตลอด ๖ ปี ที่ติดตามอยู่ใกล้ๆ พระองค์มิได้เคยตรัสเช่นนั้นเลย จึงละทิ้งใจตั้งใจสดับฟังธรรม

เมื่อปัญจวัคคีย์ละทิ้งใจแล้ว พระองค์จึงแสดง **อัมมจักกัปปวัตตนสูตร** มีเนื้อความโดยย่อคือ ธรรมล้วนสุดที่บรรพชิตไม่ควรเลพ ๒ ประการ คือ กามสุขัลลิกานุโยค การตั้งอยู่ในกามอย่างยิ่ง ๑ แล อิตถกิลมณานุโยค การทรมาณตนอย่างยิ่ง ๑ ควรปฏิบัติตามแนวมีฉิมมาปฏิบัติ อันเป็นทางสายกลาง แลแสดงมรรคมีองค์ ๘ มี สัมมาทิฐิ, สัมมาสังกัปปะ, สัมมาวาจา, สัมมากัมมัฏฐะ, สัมมาอาชีวะ, สัมมาวาจาเยมะ, สัมมาสติ, และ สัมมาสมาธิ เป็นที่สุด แลแสดงอริยสัจ ๔ ตามลำดับไปจนจบ แสดงจบ โภณฑิฏฐะ ได้ดวงตาเห็นธรรม บรรลุโสดาปัตติผล พระพุทธเจ้าได้ทราบว่ พระโภณฑิฏฐะบรรลุธรรมแล้ว จึงอุทานว่า “อัญญา วิะตะ โภ โภณฑิฏฐิเย” แปลว่า โภณฑิฏฐะได้รู้แล้วหนอ จึงได้ชื่อว่า พระอัญญาโณณฑิฏฐะ แต่นั้น โภณฑิฏฐะทูลขออุปสมบท พระองค์ทรงประทานอุปสมบทด้วย เอหิภิกขุอุปสัมปทาว่า “จงมาเป็นภิกษุเถิด” ดังนี้ พระอัญญาโณณฑิฏฐะจึงเป็นภิกษุรูปแรกในบวรพุทธศาสนา และวันนั้นจึงเป็นวันที่มีพระรัตนตรัยครบ คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ จึงเรียกว่า **“วันอาสาฬหบูชา”** ส่วนสหายนคนอื่น ๆ ได้ทูลขออุปสมบท และบรรลุโสดาปัตติผลในวันต่อ ๆ มา

ครั้นถึงวันแรม ๔ ค่ำ เดือน ๘ พระองค์ได้แสดง **อนัตตลักขณสูตร** ภิกษุทั้ง ๔ ก็บรรลุอรหัตผล รวมมีพระอรหันต์ขณะนั้น ๖ องค์

ปฐมยาม บรรลุปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติได้ไม่จำกัด

มัชฌิมยาม บรรลุลุप्तูปาตญาณ หยั่งรู้การเกิดตายของสรรพสัตว์ ไม่มีประมาณ

ปัจฉิมยาม บรรลุดุสวักขณญาณ หยั่งรู้อริยสัจ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทำให้หมดสิ้นซึ่งอาสวะ กิเลสทั้งปวง

เมื่อได้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ทรงเสวยวิมุตติสุข อยู่ ๗ ถัปดาห์ ถัปดาห์และแห่ง ได้แก่

ถัปดาห์ที่ ๑ ประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่โคนต้นพระศรีมหาโพธิ์

ถัปดาห์ที่ ๒ ประทับยืนทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงเพ่งดูรัตนบัลลังก์ที่ตรัสรู้ ไม่กระพริบตาเลยตลอด ๗ วัน เรียกว่า **อนิมิตเจตีย์**

ถัปดาห์ที่ ๓ ทรงนมรมิตที่จงกรมระหว่าง อนิมิตเจตีย์ กับต้นพระศรีมหาโพธิ์ แล้วเสด็จจงกรม ณ ที่นั้น ตลอด ๗ วัน เรียกว่า **รัตนจงกรมเจตีย์**

ถัปดาห์ที่ ๔ ทรงประทับ ณ **เรือนแก้ว**ที่เทวดาเนรมิตถวาย อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงพิจารณาพระอภิธรรมปิฎกตลอด ๗ วัน เรียกว่า **รัตนสมรเจตีย์**

ถัปดาห์ที่ ๕ ทรงประทับ ณ **โคนต้นไทร ยงปาลนิโครธ** ทางทิศตะวันออกของต้นพระศรีมหาโพธิ์ มีพราหมณ์ทุกุกษัตริย์คนหนึ่งมาสนทนาด้วยและมีธิดามาร ๓ นาง คือ นางตีณหา นางราคาค และนางอรรติ มาช่วยวนพระศาสดา แต่พระองค์จับไปเสวย

สัปดาห์ที่ ๖ ทรงประทับนั่งในท่าขัดสมาธิ **ใต้ต้นจิก อันสมนามว่า มุจลินท์** อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เสรยวิมุตติอยู่ตลอด ๗ วัน **เพลาขึ้นสิ้นตกตลอด พระยานาคมุจลินท์มีความเลื่อมใส** จึงมาขอขมาครอบพระองค์ ๗ รอบ **แผ่พวงมณีอันพระเศียร กั้นลมฝน**

สัปดาห์ที่ ๗ ทรงประทับนั่งใต้ต้นเกด ราชายตนะ อยู่ทิศใต้ของต้นพระศรีมหาโพธิ์ มีพ่อค้าชื่อ **ตปุสสะ** และ**ภัลลิกะ** เดินทางผ่านมา จึงนำข้าวสัตตมถง สัตตูก้อนมาน้อมถวาย พระพุทธเจ้าทรงรับภัตตาหารด้วยบาตรที่ ทำจากตุ้มหทาราซทั้ง ๔ นำมาถวาย อธิษฐานเป็นบาตรใบเดียว ทรงสนทนากับเขาทั้งสองมีความศรัทธาของถึงพระพุทธ และพระธรรม เป็นสรณะตลอดชีวิต จึงเรียกอุปาสกผู้แรกผู้ถึงรัตนะ ๒ คือ พระพุทธ และ พระธรรมว่า **ทวารจิกอุปาสก**

ผ่านสัปดาห์ที่ ๗ ไปแล้ว พระองค์เสด็จประทับที่ใต้ต้นไทร **อชปาลนิโครธ**อีกครั้ง คิดทบทวนถึงธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ เห็นว่า เป็นธรรมที่มีผู้รู้ตามได้ยากยิ่ง จึงนำอมพระทัยไปในทางไม่เผยแพร่ธรรมที่ทรงบรรลุแต่อย่างไรใด ทำกาลทั้งหมดพรหมทราบพระดำริ จึงทูลอาราธนาให้พระองค์แสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ดังนี้

พुरुหมา จ โลกธิปตี สหมุปติ กตฺถุญฺหสิ อนุวโร อยาจจ สฺนฺตฺธ
สถตฺวาปฺรชฺยกฺขชาติกา เทเสตุ ธมฺมํ อนุภฺงเปมิํ ปชฺ ๓

พระองค์ทรงพิจารณาอุปนิสัยของเวไนยสัตว์แล้ว จึงเปรียบกับบัว ๔ เหล่าดังนี้

- ๑. อุคฺชภูติญฺญ** บัวพ่นน้ำ ได้แก่ ผู้ที่มีวิฤทธิเลิศในदान้อย แม้ได้ลำดับธรรมเพียงย่อ ๆ ก็ดวงตาเห็นธรรม
- ๒. วิปจิตฺติญฺญ** บัวสมอหน้า ได้แก่ ผู้ที่มีกิเลสปานกลาง แม้ได้ลำดับธรรมโดยพิสดารแล้ว ก็อาจดวงตาเห็นธรรม
- ๓. เมยฺยะ** บัวใต้น้ำ ได้แก่ผู้ที่มีปัญญาพอที่จะบรรลุธรรมได้ เมื่อฟังธรรมบ่อย ๆ ก็จะได้เห็นธรรมในวันต่อ ๆ ไป
- ๔. ปทปฺรมะ** บัวใต้น้ำ ได้แก่ผู้ที่มีปัญญาด้อย อาจบรรลุธรรมได้ในชาติต่อไป

ลำดับนั้นจึงดำริว่าจะเสด็จไปโปรด อาฬารดาบส กาลามโคตร กับ อุทกดาบส รามบุตร ผู้อาจารย์ ทว่าท่านทั้งสองได้เสียชีวิตไปแล้ว จึงดำริถึงปัญจวัคคีย์ซึ่งหนีไปอยู่ที่**ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี แคว้นกาลี** ระหว่างทางได้พบอุปกาสิวกเดินสวนทางมา เห็นพระฉวีวรรณผ่องใสไม่อัศจรรย์ยิ่ง จึงทูลถามว่า “อินทริย์ ท่านผ่องใสนัก ท่านบวชอุทิศใคร ใครเป็นครูของท่าน ท่านพอใจธรรมของใคร” พระพุทธองค์ตรัสตอบว่า “ตถาคตเป็นผู้ตรัสรู้เอง ไม่มีใครเป็นครู ไม่ได้พอใจธรรมของใคร” อุปกาสิวกไม่เชื่อจึงหนีไป

เมื่อไปถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน **ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘** เหล่าปัญจวัคคีย์เห็นพระพุทธองค์เสด็จมา ก็ตกลงกันว่าจะไม่ลุกต้อนรับ เพราะพระองค์กลายเป็นผู้มีกมลเสียแล้ว ครั้นเข้ามาใกล้ด้วยความเคยชิน ก็ลุกขึ้นต้อนรับเช่นที่เคยปฏิบัติมา แต่เชื่อเชิญโดยออกพระนาม และใช้ศัพท์พนาแม่แทนพระองค์ว่า “อาวุโส” (ใช้เรียกผู้ที่มีอายุน้อยกว่า)